

مجموعه کامل جرائمه و مجازات‌های محیط زیستی در ایران

تحقیق و تدوین:

مهندس حافظ گلستانی فر
دکتر علی مشهدی
(محیط زیست شرکت ملی نفت ایران) (دانشیار دانشکده حقوق دانشگاه قم)
کارشناس رسمی قوه قضاییه

دیباچه :

دکتر عباس رزمی
مدیر HSE شرکت ملی نفت ایران
دکتر فرخ علیخانی
مدیر عامل شرکت پتروپارس
منصور ناصرین
رئیس حفاظت محیط زیست شرکت ملی نفت ایران

دیباچه:

محیط زیست و امکان حیات در زمین پاک یکی از بزرگترین موهبت های پروردگار است که به همه ساکنان کره خاکی هدیه شده است. دریغ که تلاش در جهت حفظ و نگهداشت آن که بخشی از مسئولیت اجتماعی انسان هاست، گاهی به سبب برخی ملاحظات پیرامون توسعه فعالیت های اقتصادی، فراموش می شود در حالی که در عصر جدید همه باید بدانیم و ایمان داشته باشیم که توسعه می تواند با رعایت کامل ملاحظات و الزامات حفاظت از محیط زیست هم صورت پذیرد.

شرکت ملی نفت ایران به عنوان یکی از بزرگترین تولیدکنندگان نفت و گاز، مسئولیت فرآیندهای اکتشاف تا تولید نفت و گاز را در تاسیسات خشکی و دریا و همچنین صادرات آن را برعهده داشته و همواره حفاظت از محیط زیست، حفظ سلامت و ایمنی (HSE) تمامی افراد جامعه را در صدر فعالیت های خود قرار داده است. رویکرد شرکت ملی نفت در حفاظت از محیط زیست، نوعی مسئولیت ذاتی است که ریشه در اخلاق، فرهنگ و اعتقادات مدیریت و کارکنان این شرکت دارد.

کتاب حاضر که محصول همکاری کارکنان مدیریت HSE شرکت ملی نفت ایران و پژوهشکده محیط زیست دانشگاه قم می باشد. توانسته است تمامی جرائم و مجازات های محیط زیستی در ایران را ارائه نماید.

امید است مطالعه این کتاب مفید واقع شده و مورد پسند خوانندگان فرهیخته قرار گیرد.

دکتر عباس رزمی

مدیر بهداشت، ایمنی و محیط زیست شرکت ملی نفت ایران

دیباچه:

تقریباً بیشتر شرکت ها، فارغ از گستره فعالیت (محلی، ملی، بین المللی)، نوع مالکیت(دولتی، تعاونی، خصوصی) و زمینه فعالیت(تولیدی، صنعتی، خدماتی و...) در کنار مزایایی که ایجاد می کنند(تولید کالا و خدمات، ایجاد شغل و درآمد) بر محیط زیست طبیعی و انسانی (افراد و جوامع) تاثیراتی می گذارند که از عواقب منفی این تاثیرات، گریزی نیست.

اجرای طرح های توسعه ای صنعت نفت و گاز، ناخواسته بر محیط زیست طبیعی و انسانی پیرامون مناطق عملیاتی پروژه ها، عوارض و آسیب هایی وارد می کند. در این شرایط، شرکت ها به طور ذاتی تعهد و وظیفه دارند که در قبال این آسیب ها و پیامدها، پاسخگو باشند؛ در راستای همین وظیفه پاسخگویی، مفهوم "مسئولیت اجتماعی" از چند دهه پیش در ادبیات واژگان تجارت و کسب و کار جهان و از کمی بیش از یک دهه در ایران، رواج یافته و با مفهوم «توسعه پایدار» پیوندی قوی ایجاد کرده است .

تعهد و وظایف شرکت ها برای حفظ، مراقبت و یاری رساندن به محیط زیست و جامعه پیرامون خود و کاهش پیامدها و آثار حاصل از فعالیت ها و تصمیم های خود در قبال ذی نفعان اصلی که از کارکنان و خانواده های آنان، مشتریان، تأمین کنندگان، ساکنین محیط های پیرامونی اجرای پروژه ها، جوامع بومی و محلی، شهروندان و سازمان های دولتی و غیردولتی و محیط زیستی، تشکیل می شوند «مسئولیت اجتماعی شرکتی» نامیده می شود که شاخص های این الگوی نگرشی فراگیر؛ حوزه های اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی و محیط زیستی و درعین حال، حفاظت از منافع ذی نفعان، بهبود کیفیت زندگی مردم و شهروندان را در بر می گیرد .

در روزگار ما، رشد و بقای شرکت ها به میزان عملکرد آنها به تعهد های خود در برابر ذی نفعان، جامعه و محیط زیست، بستگی دارد؛ به گونه ای که امروزه مسئولیت اجتماعی شرکتی یک باور و آگاهی عمومی است که خلق ارزش مشترک میان ذی نفعان شرکت را دنبال می کند. مسئولیت اجتماعی یک پروژه نیست که، آغاز و پایان داشته باشد یا مفهومی نیست که با تغییر مدیران ارشد سازمان از میان برود؛ برنامه های مسئولیت پذیری اجتماعی، یک فرهنگ

سازمانی با رویکردی آینده‌نگرانه است که باید در بطن فعالیت‌های روزانه کسب و کار شرکت‌های بزرگ و کوچک به آن عمل شود.

با ورود مسئولیت اجتماعی به صورت عام و مسئولیت اجتماعی شرکتی به صورت خاص در اخلاق کسب و کار، بالتبع قوانین مرتبط با آن نیز به نظامات حقوقی و قضایی کشور وارد می شود که آشنایی با آن برای مدیران ارشد شرکت ها، بویژه آن دسته از مدیرانی که شرکت های متبوع شان با انجام پروژه ها و طرح های مختلف بر محیط زیست تاثیر می گذارند واجب است. این آشنایی صرفا به دلیل ضرورت سامان‌دهی به فعالیت‌های حمایتی و عام‌المنفعه، برخورداری از نگرشی مسئولانه در فضای کسب‌وکار، ایجاد مزیت نسبی و رقابتی، تقویت نامانام (برند)، افزایش بهره‌وری و سودآوری شرکت‌ها، تبلیغات غیرمستقیم و بهبود روابط با کارفرمایان در چارچوب فعالیت های شرکت نیست؛ بلکه بدان معناست که وارد نمودن خواسته یا ناخواسته آسیب به محیط زیست و کوتاهی در اجرای مسئولیت اجتماعی عواقب قانونی به دنبال داشته و فرد یا شرکت را ملزم به پرداخت مجازات های مختلف کیفی و مالی می نماید .

تلاش محققین محترم در تدوین کتاب ارزشمند " مجموعه کامل جرایم و مجازات های محیط زیستی در ایران " اقدامی ارزشمند و شایسته تحسین و حمایت است. این امیدواری وجود دارد که انجام چنین پژوهش های ارزشمندی، بتواند از یک سو، کم و کاستی های مربوط به قوانین ، جرایم و مجازات های محیط زیستی کشور را آشکار نموده و قانونگذاران را در زمینه وضع قوانین پیشگیرانه و اصلاحی یاری نماید و از سوی دیگر ، شرکت ها را در عمل به تعهدات خود در زمینه مسئولیت اجتماعی شرکتی به حرکت بیشتری وادار نماید. قطعاً هر دوی این اقدامات می تواند تا حد زیادی دغدغه و نگرانی حامیان و دوستداران محیط زیست را کاهش دهد.

دکتر فرخ علیخانی

مدیر عامل شرکت پتروپارس

دیباچه:

افزایش جمعیت، بهره برداری غیر معقول از منابع طبیعی، تخریب و دگرگونی تنوع زیستی، گسترش روز افزون آلودگی ها و در نتیجه بر هم خوردن تعادل و تناسب محیط زیست، موجب گردیده است تا هم دولت ها و هم سازمان ها و مجامع بین المللی تدابیری در جهت حفظ و حمایت از محیط زیست و جلوگیری از آلودگی و تخریب محیط اتخاذ نمایند که در راس این تدابیر، تدوین و تنظیم قوانین، مقررات و جرایم محیط زیست می باشد.

با توجه به عدم آگاهی از قوانین و مقررات محیط زیستی و مباحث حقوقی مربوطه که منجر به بروز مسائل و مشکلات حقوقی، مالی و تحمیل هزینه های هنگفت مانند اعمال جرائم قانونی، کاهش و توقف تولید و جلوگیری از پیشرفت پروژه های صنعتی می گردد، ضروری است به منظور کاهش زیان های مالی، اقتصادی و محیط زیستی، آگاهی کلیه کارکنان در خصوص قوانین و مقررات ملی و بین المللی محیط زیست در صنعت نفت آگاهی لازم را کسب نموده و قوانین و مقررات به صورت نهادینه رعایت گردد.

در صورت به کارگیری و استفاده از قوانین و مقررات در حوزه قرارداد ها، پروژه ها و طرح های صنعت نفت و الزام به رعایت آن ها از سوی کارفرمایان و پیمانکاران و همچنین ارایه آموزش های لازم به کارکنان، می توان شاهد کاهش مسائل و مشکلات حقوقی، مالی و پیشگیری از تحمیل هزینه های هنگفت مانند اعمال جرائم قانونی و کاهش توقف تولید و تاخیر در پیشرفت پروژه در صنعت نفت بود.

منصور ناصرین

رئیس حفاظت محیط زیست شرکت ملی نفت ایران

دیباچه:

احکام کیفری محیط زیست در نظام حقوقی ایران پراکنده است. به این معنا که جرائم و مجازات های زیست محیطی در یک سند جامع، مشخص نشده و عناوین متعدد محدودیت ها و ممنوعیت های زیست محیطی در قالب جرائم و مجازات ها در قوانین و مقررات پراکنده اند. این امر سبب شده است، احاطه بر عناوین مجرمانه و نیز عناوین محدودیت ها و ممنوعیت ها برای متخصصین حقوق محیط زیست دشوار شود. عناوین مجرمانه نیز گاهی در قوانین عام مانند قانون مجازات اسلامی یا قانون آئین دادرسی کیفری ذکر شده اند و گاهی نیز در قوانین و مقررات خاص زیست محیطی مورد اشاره قرار گرفته اند. برخی از این عناوین به صورت مستقیم مرتبط با جرائم محیط زیست هستند و برخی نیز به صورت غیر مستقیم با حقوق کیفری محیط زیست پیوند برقرار می کنند. در این مجموعه سعی شده است قوانین و مقررات و رویه های مرتبط با عناوین مجرمانه زیست محیطی مورد تدوین و تحقیق قرار گیرد. در همین راستا ابتدا قوانین عام مورد اشاره قرار گرفته است و سپس تلاش شده است با توجه به حوزه های مختلف زیست محیطی (آب و هوا و خاک و حیات وحش و...) قوانین خاص مورد اشاره قرار گیرد. نکته قابل توجه برای خوانندگان این است که با توجه به آئین نامه ای شدن برخی عناوین کیفری زیست محیطی که از لحاظ علمی محل تحلیل و نقد و بررسی است، تلاش شده است عناوین تخلفات و همچنین آئین نامه ها و برخی موارد بخشنامه های مرتبط نیز آورده شود. بنابراین مفهوم عامی از جرائم و مجازات های زیست محیطی مد نظر بوده است. امید است اثر حاضر زمینه تدوین یک قانون جامع کیفری محیط زیست یا «قانون جرائم و مجازات های زیست محیطی» یا «قانون جرائم علیه محیط زیست و منابع طبیعی» را فراهم نماید. این اثر می تواند مورد استفاده قضات، دانشجویان و کارشناسان حوزه محیط زیست و منابع طبیعی قرار گیرد. این اثر به مانند سایر نوشتارهای انسانی خالی از نقص و ایراد نیست و از خوانندگان گرامی تقاضا می شود انتقادات و پیشنهادات اصلاحی خود را در اختیار نویسندگان قرار دهند.

علی مشهدی-حافظ گلستانی فر

فهرست مطالب

۱۴.....	اصل پنجاهم قانون اساسی
۱۵.....	فصل اول: جرائم و مجازات های عمومی محیط زیستی
۱-۱-۱.....	از سیاست های کلی محیط زیست ابلاغی مقام معظم رهبری
۱-۲-۱.....	از قانون مجازات اسلامی - تعزیرات (مصوب مجلس شورای اسلامی)
۱-۳-۱.....	از قانون آئین دادرسی کیفری (مصوب ۱۳۹۲ با اصلاحات بعدی)
۱-۴-۱.....	از قانون تأمین مالی مبارزه با تروریسم مصوب ۱۳۹۴ با اصلاحات بعدی
۱-۵-۱.....	از قانون حفاظت و بهسازی محیط زیست
۱-۶-۱.....	از آیین نامه اجرایی قانون حفاظت و بهسازی محیط زیست
۱-۷-۱.....	از آیین نامه بهداشت محیط (مصوب ۱۳۷۱/۴/۲۴ هیات وزیران)
۱-۸-۱.....	دستورالعمل قانون نحوه جبران زحمات و خسارات کارکنان سازمان حفاظت محیط زیست در ارتباط با جرایم زیست محیطی
۱-۹-۱.....	از ماده ۵۵ قانون شهرداری ها (اصلاحی ۱۳۴۵/۱۱/۲۷)
۴۴.....	فصل دوم: جرائم مرتبط با آلودگی آب و دریا و تالاب ها
۱-۲-۱.....	از قانون توزیع عادلانه آب (مصوب ۱۳۶۱/۱۲/۱۶ و اصلاحیه ۱۳۶۴/۸/۱۴)
۲-۲-۱.....	از قانون حفاظت از دریاها و رودخانه های قابل کشتیرانی در مقابل آلودگی به مواد نفتی (مصوب ۱۳۸۹ / ۵ / ۲۷)
۲-۳-۱.....	از قانون اراضی مستحدث و ساحلی (مصوب ۱۳۵۴/۴/۲۹)
۲-۴-۱.....	از قانون مناطق دریایی جمهوری اسلامی ایران در خلیج فارس و دریای عمان (مصوب ۱۳۷۲/۱/۳۱)
۲-۵-۱.....	از قانون حفاظت، احیاء و مدیریت تالاب های کشور (مصوب ۱۳۹۶/۲/۴)
۲-۶-۱.....	از قانون شکار و صید با اصلاحات بعدی
۲-۷-۱.....	از قانون حفظ و حراست منابع آب های زیرزمینی کشور
۲-۸-۱.....	از قانون مجازات استفاده کنندگان غیرمجاز از آب، برق، تلفن، فاضلاب و گاز
۲-۹-۱.....	از قانون مجازات اخلاص کنندگان در تأسیسات آب و برق و گاز و مخابرات کشور

- ۱۰-۲- از لایحه قانونی رفع تجاوز از تأسیسات آب و برق کشور ۶۶
- ۱۱-۲- از آیین نامه جلوگیری از آلودگی آب(مصوب ۲/۸ / ۱۳۷۳ با اصلاحات بعدی)..... ۶۸
- ۱۲-۲- از آیین نامه اجرایی تبصره (۳) ماده (۳) قانون حفاظت از دریاها و رودخانه های قابل کشتیرانی در مقابل آلودگی به مواد نفتی ۶۹
- ۱۳-۲- از تصویب نامه در خصوص میزان جریمه های نقدی متخلفان از مواد قانونی حفاظت از دریاها و رودخانه ها در مقابل آلودگی به مواد نفتی ۷۰
- ۱۴-۲- آیین نامه نحوه وصول عوارض به شدت آلودگی از کلیه واحدهایی که فاضلاب آن ها موجب آلودگی آب های سطحی و زیرزمینی می شود(مصوب ۲۸ / ۱۰ / ۱۳۷۳)..... ۷۱
- ۱۵-۲- از آئین نامه ایمنی تصفیه خانه های آب و فاضلاب ۷۳
- ۱۶-۲- از تصویب نامه در خصوص کاهش الگوی مصرف آب(مصوب ۳۰ / ۳ / ۱۳۸۰ هیأت وزیران) ۷۵
- ۱۷-۲- از آیین نامه مربوط به بستر رودخانه ها، انهار، مسیل ها، مرداب ها، برکه های طبیعی و شبکه های آب رسانی، آبیاری و زهکشی) مصوب ۱۱/۸/۱۳۷۹ با اصلاحات بعدی ((به استناد ماده (۵۱) قانون توزیع عادلانه آب مصوب ۱۳۶۱) ۷۶
- ۱۸-۲- از آیین نامه جلوگیری از تخریب و آلودگی غیرقابل جبران تالاب ها ۷۷
- ۱۹-۲- از اصلاح آیین نامه جلوگیری از تخریب و آلودگی غیرقابل جبران تالاب ها (مصوب ۲۹/۱۰/۱۴۰۰ هیات وزیران) ۸۴
- ۲۰-۲- استاندارد محیط زیستی مورد نیاز برای امکانات و تأسیسات دریافت فضولات نفتی نفت کش ها کشتی ها و شناورها ۹۹
- فصل سوم: جرائم مرتبط با آلودگی هوا و صوت ۱۰۰**
- ۱-۳- از قانون هوای پاک (مصوب ۴/۲۵ / ۱۳۹۶) ۱۰۱
- ۲-۳- از آیین نامه فنی در زمینه کنترل و کاهش آلودگی ها ۱۰۹
- ۳-۳- از آیین نامه اجرایی ماده (۷) قانون هوای پاک ۱۰۹
- ۴-۳- از آیین نامه اجرایی تبصره ماده (۱۴) قانون هوای پاک ۱۱۱
- ۵-۳- از آیین نامه اجرایی ماده (۱۷) قانون هوای ۱۱۲
- ۶-۳- از آیین نامه اجرایی ماده (۲۹) قانون هوای پاک ۱۱۲
- ۷-۳- از آیین نامه اجرایی ماده (۸) قانون هوای پاک ۱۱۷

- ۳-۸- از قانون رسیدگی به تخلفات رانندگی (مصوب ۱۳۸۹ / ۱۲ / ۸) ۱۱۹
- ۳-۹- از قانون مجازات اسلامی (مصوب ۱۳۷۵ / ۳ / ۱۲) با اصلاحات (۱۳۹۲)..... ۱۲۰
- ۳-۱۰- از قانون شهرداری (مصوب ۱۳۳۴ با اصلاحات بعدی)..... ۱۲۱
- ۳-۱۱- تصویب نامه در خصوص تعیین فواصل لازم برای استقرار واحدهای صنفی و خدماتی در مناطق با کاربری مسکونی، آموزشی و درمانی..... ۱۲۲
- ۳-۱۲- از ماده ۳۸ قانون مالیات بر ارزش افزوده..... ۱۲۲
- فصل چهارم: جرائم مرتبط با فضای سبز، جنگل و پوشش گیاهی ۱۲۴**
- ۴-۱- از قانون حفاظت و بهره برداری از جنگل ها و مراتع با اصلاحات بعدی..... ۱۲۵
- ۴-۲- از قانون حفظ و حمایت از منابع طبیعی و ذخایر جنگلی کشور..... ۱۳۳
- ۴-۳- از قانون حفظ کاربری اراضی و باغ ها ۱۳۴
- ۴-۴- از آیین نامه اجرایی قانون اصلاح قانون حفظ کاربری اراضی زراعی و باغ ها..... ۱۳۶
- ۴-۵- دستورالعمل تعیین مصادیق تغییر کاربری غیرمجاز موضوع ماده ۱۰ قانون اصلاح قانون حفظ کاربری اراضی زراعی و باغ ها..... ۱۳۶
- ۴-۶- لایحه قانونی حفظ و گسترش فضای سبز در شهرها..... ۱۳۹
- ۴-۷- ضوابط اجرایی مربوط به چگونگی اجرای ماده ۱ لایحه قانونی حفظ و گسترش فضای سبز در شهرها مصوب ۱۳۵۹/۳/۱۱ ..... ۱۴۰
- ۴-۸- رأی وحدت رویه شماره ۶۸۵ هیأت عمومی دیوان عالی کشور راجع به تخریب منابع طبیعی و محیط زیست..... ۱۴۱
- فصل پنجم: جرائم مرتبط با پساب و پسماند..... ۱۴۲**
- ۵-۱- از قانون مدیریت پسماندها مصوب (۱۳۸۳/۲/۲۰) ۱۴۳
- ۵-۲- از آیین نامه اجرایی قانون مدیریت پسماندها (مصوب ۱۳۸۴/۵/۵) ۱۴۵
- ۵-۳- از ضوابط و روشهای مدیریت اجرایی پسماندهای پزشکی و پسماندهای وابسته..... ۱۴۶
- ۵-۴- از قانون هوای پاک (مصوب ۱۳۹۶ / ۴ / ۲۵) ۱۴۷
- ۵-۵- از ضوابط و روش های مدیریت اجرایی زیست محیطی پیش از امحای پسماندهای حاوی و یا آلوده به بی فنیل های پلی کلر ۱۴۷

۵-۶- از ضوابط و روش های مدیریت اجرایی پسماندهای کشاورزی (مصوب ۱۳۸۹/۱/۲۹ شورای عالی محیط زیست)	۱۴۸
۵-۷- از ضوابط و روش های اجرایی مدیریت پسماندهای برقی و الکترونیکی (مصوب ۱۳۸۹/۶/۷)	۱۴۹
۵-۸- از ضوابط و روش های مدیریت اجرایی پسماندهای صنایع نفت، گاز و پتروشیمی (مصوب ۱۳۹۹/۱۱/۶ شورای عالی حفاظت محیط زیست)	۱۴۹
۵-۹- از ضوابط و روش های مدیریت اجرایی پسماندهای صنعتی، معدنی (مصوب ۱۳۹۹/۱۱/۶ شورای عالی حفاظت محیط زیست)	۱۵۱
۵-۱۰- از ضوابط و روش های مدیریت اجرایی پسماندهای بخش نیرو (مصوب ۱۳۹۹/۱۱/۶ شورای عالی حفاظت محیط زیست)	۱۵۳
۵-۱۱- از ضوابط اجرایی مدیریت کاتالیست های مستعمل (مصوب ۱۳۹۹/۱۱/۶ شورای عالی حفاظت محیط زیست)	۱۵۶
۵-۱۲- دستورالعمل بهره برداری و استفاده از سوخت های مشتق شده از پسماند (RDF) (مصوب ۱۳۹۹/۱۱/۶ شورای عالی حفاظت محیط زیست)	۱۵۶
۵-۱۳- آیین نامه اجرایی بند (س) ماده (۱۴) قانون مدیریت بحران کشور	۱۵۶
۵-۱۴- ضوابط زیست محیطی محل های دفع پسماندهای عادی	۱۵۸
۵-۱۵- آیین نامه اجرایی کنترل و نظارت بهداشتی بر سموم مواد شیمیایی	۱۵۸
۵-۱۶- آیین نامه اجرایی حمل و نقل جاده ای مواد خطرناک	۱۵۸
۵-۱۷- آیین نامه کاهش مصرف کیسه های پلاستیکی	۱۵۹
۵-۱۸- ضوابط مدیریت پسماندهای دریایی کشور (شورای عالی حفاظت محیط زیست مورخ ۱۴۰۱/۹/۲۳)	۱۶۰
۵-۱۹- قانون ایمنی راه ها و راه آهن (الحاقی ۱۳۷۹):	۱۶۲
فصل ششم: جرائم مرتبط با ارزیابی اثرات زیست محیطی	۱۶۴
۶-۱- از آیین نامه ارزیابی اثرات زیست محیطی طرح های بزرگ تولیدی، خدماتی و زیربنایی	۱۶۵

- ۶-۲- از طرح های تملک دارایی های سرمایه ای و طرح های صنعت نفت مشمول ارزیابی اثرات محیط زیستی و فاقد مجوز از سازمان حفاظت محیط زیست.....۱۶۵.....
- فصل هفتم: جرائم و مجازات های مرتبط با آلودگی خاک ..... ۱۶۶.....**
- ۷-۱- از قانون حفاظت از خاک (مصوب ۱۳۹۸/۳/۴) ..... ۱۶۷.....
- ۷-۲- از آیین نامه اجرای قانون حفاظت از خاک ..... ۱۶۹.....
- ۷-۳- از ضوابط زیست محیطی فعالیت های معدنی ..... ۱۷۱.....
- ۷-۴- از آیین نامه اجرایی ورود، ساخت، فرمولاسیون و مصرف کودهای شیمیایی، زیستی، آلی و سموم دفع آفات نباتی ..... ۱۷۱.....
- ۷-۵- از قانون ایمنی راه ها و راه آهن ..... ۱۷۲.....
- ۷-۶- از قانون معادن (مصوب ۱۳۷۷/۰۳/۲۳) ..... ۱۷۳.....
- فصل هشتم: جرائم و مجازات های مرتبط با شکار و صید و تنوع زیستی ..... ۱۷۵.....**
- ۸-۱- از قانون شکار و صید ..... ۱۷۶.....
- ۸-۲- از آیین نامه اجرایی قانون شکار و صید ..... ۱۷۹.....
- ۸-۳- از ماده ۶۸۰ قانون مجازات اسلامی (تعزیرات و مجازات های بازدارنده) ..... ۱۸۰.....
- ۸-۴- از قانون ایمنی زیستی جمهوری اسلامی ایران ..... ۱۸۰.....
- ۸-۵- از قانون حفاظت و بهره برداری از منابع ژنتیکی کشور ..... ۱۸۱.....
- ۸-۶- از لایحه قانونی مجازات صید غیر مجاز از دریای خزر و خلیج فارس ..... ۱۸۲.....
- ۸-۷- از قانون حفاظت و بهره برداری از منابع آبی جمهوری اسلامی ایران ..... ۱۸۴.....
- ۸-۸- از آیین نامه اجرایی قانون حفاظت و بهره برداری از منابع آبی ..... ۱۸۷.....
- ۸-۹- از لایحه قانونی مجازات صید غیر مجاز از دریای خزر و خلیج فارس ..... ۱۸۸.....
- ۸-۱۰- از مصوبه شورای عالی محیط زیست در خصوص جرائم نقدی صید و شکار جانوران وحشی ..... ۱۹۰.....
- فصل نهم: جرائم و مجازات های مرتبط با صنعت نفت ..... ۱۹۳.....**
- ۹-۱- قانون راجع به مجازات اخلاط لگران در صنایع نفت ایران ..... ۱۹۴.....
- ۹-۲- از قانون حفاظت دریا و رودخانه های مرزی از آلودگی با مواد نفتی ..... ۱۹۷.....

- ۹-۳- آیین نامه رفع آلودگی زیست محیطی فعالیت های نفتی ۲۰۲
- فصل دهم: جرائم مالی و مالیاتی ۲۰۳**
- ۱۰-۱- ماده ۲۷ قانون مالیات بر ارزش افزوده ۲۰۴
- ۱۰-۲- قانون احکام دائمی برنامه های توسعه کشور ۲۰۶
- ۱۰-۳- قانون برنامه ششم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جمهوری اسلامی ایران ۲۰۷
- فصل یازدهم: استانداردهای زیست محیطی ۲۱۱**
- ۱۱-۱- استانداردهای خروجی فاضلاب ها ۲۱۲
- ۱۱-۲- استاندارد کیفیت هوای آزاد ایران ۲۱۸
- ۱۱-۳- استاندارد کیفیت آب های ایران ۲۱۹
- ۱۱-۴- حدود مجاز آلودگی صوتی در پهنه های مختلف ۲۳۸
- ۱۱-۵- ویژگی های فیزیکی ، شیمیایی و میکروبیولوژی آب آشامیدنی ۲۴۰
- ۱۱-۶- حد مجاز استانداردهای خروجی از کارخانجات و کارگاه های صنعتی ۲۴۹
- ۱۱-۷- ضوابط زیست محیطی استفاده مجدد از آب های برگشتی و پساب ها ۲۵۲
- ۱۱-۸- میزان مجاز تخلیه نفت در آب همراه نفت به محیط دریایی ۲۵۷
- ۱۱-۹- استاندارد کیفیت آب محیطی دریای خزر ۲۵۸
- ۱۱-۱۰- استاندارد کیفیت آب دریا های ایران (خلیج فارس دریای عمان) ۲۵۹
- ۱۱-۱۱- استاندارد تخلیه به دریا های ایران ۲۷۳
- ۱۱-۱۲- الزامات فرا منطقه ای برای فعالیت های نفتی در حوزه خلیج فارس ۲۸۵

در جمهوری اسلامی، حفاظت محیط زیست که نسل امروز و نسل های بعد باید در آن حیات اجتماعی رو به رشدی داشته باشند، وظیفه عمومی تلقی می گردد. از این رو فعالیت های اقتصادی و غیر آن که با آلودگی محیط زیست یا تخریب غیر قابل جبران آن ملازمه پیدا کند ممنوع است.

اصل پنجاهم قانون اساسی

فصل اول:
جرائم و مجازات های عمومی
محیط زیستی

فصل اول - جرائم و مجازات های عمومی زیست محیطی

۱-۱- از سیاست های کلی محیط زیست

(ابلاغی ۱۳۹۴/۸/۲۶)

- متن سیاست های کلی محیط زیست که پس از مشورت با مجمع تشخیص مصلحت نظام تعیین شده، به این شرح است:
- ۴- پیشگیری و ممانعت از انتشار انواع آلودگی های غیرمجاز و جرم انگاری تخریب محیط زیست و مجازات موثر و بازدارنده آلوده کنندگان و تخریب کنندگان محیط زیست و الزام آنان به جبران خسارت.
- ۵- پایش مستمر و کنترل منابع و عوامل آلاینده هوا، آب، خاک، آلودگی های صوتی، امواج و اشعه های مخرب و تغییرات نامساعد اقلیم و الزام به رعایت استانداردها و شاخص های زیست محیطی در قوانین و مقررات، برنامه های توسعه و آمایش سرزمین.
- ۱۰- استقرار نظام حسابرسی زیست محیطی در کشور با لحاظ ارزش ها و هزینه های زیست محیطی (تخریب، آلودگی و احیاء) در حساب های ملی.
- ۱۴- گسترش سطح آگاهی، دانش و بینش زیست محیطی جامعه و تقویت فرهنگ و معارف دینی مشارکت و مسوولیت پذیری اجتماعی به ویژه امر به معروف و نهی از منکر برای حفظ محیط زیست در تمام سطوح و اقشار جامعه.

۱-۲- از قانون مجازات اسلامی - تعزیرات

(مصوب ۱۳۷۵/۳/۲ مجلس شورای اسلامی)

ماده ۱۹ قانون مجازات اسلامی:

یکی از انواع مجازات های مذکور در قانون مجازات اسلامی ، مجازات تعزیری می باشد که تعیین نوع و میزان آن ، در اختیار قاضی دادگاه می باشد . این مجازات ها ، به ۸ دسته تقسیم بندی می شوند که به ترتیب ، از شدیدترین مجازات تعزیری (درجه یک) تا خفیف ترین آنها (درجه هشت) را در بر می گیرد .

مجازات های تعزیری به هشت درجه تقسیم می شود (اصلاحی ۱۳۹۹):

درجه یک:

-حبس بیش از بیست و پنج سال

-جزای نقدی بیش از دو میلیارد و هشتصد میلیون (۲/۸۰۰/۰۰۰/۰۰۰) ریال

-مصادره کل اموال

-انحلال شخص حقوقی

درجه دو:

-حبس بیش از پانزده تا بیست و پنج سال

-جزای نقدی بیش از یک میلیارد و پانصد میلیون (۱/۵۰۰/۰۰۰/۰۰۰) ریال تا دو میلیارد و

هشتصد میلیون (۲/۸۰۰/۰۰۰/۰۰۰) ریال

درجه سه:

-حبس بیش از ده تا پانزده سال

-جزای نقدی بیش از یک میلیارد (۱/۰۰۰/۰۰۰/۰۰۰) ریال تا یک میلیارد و پانصد میلیون

(۱/۵۰۰/۰۰۰/۰۰۰) ریال

درجه چهار:

-حبس بیش از پنج تا ده سال

-جزای نقدی بیش از پانصد میلیون (۵۰۰/۰۰۰/۰۰۰) ریال تا یک میلیارد

(۱/۰۰۰/۰۰۰/۰۰۰) ریال

-انفصال دائم از خدمات دولتی و عمومی

درجه پنج:

-حبس بیش از دو تا پنج سال
-جزای نقدی بیش از دویست و چهل میلیون (۲۴۰/۰۰۰/۰۰۰) ریال تا پانصد میلیون (۵۰۰/۰۰۰/۰۰۰) ریال

-محرومیت از حقوق اجتماعی بیش از پنج تا پانزده سال
-ممنوعیت دائم از یک یا چند فعالیت شغلی یا اجتماعی برای اشخاص حقوقی
-ممنوعیت دائم از دعوت عمومی برای افزایش سرمایه برای اشخاص حقوقی

درجه شش:

-حبس بیش از شش ماه تا دو سال
-جزای نقدی بیش از شصت میلیون (۶۰/۰۰۰/۰۰۰) ریال تا دویست و چهل میلیون (۲۴۰/۰۰۰/۰۰۰) ریال

-شلاق از سی و یک تا هفتاد و چهار ضربه و تا نود و نه ضربه در جرائم منافی عفت
-محرومیت از حقوق اجتماعی بیش از ششماه تا پنجسال
-انتشار حکم قطعی در رسانه ها

-ممنوعیت از یک یا چند فعالیت شغلی یا اجتماعی برای اشخاص حقوقی حداکثر تا مدت پنج سال

-ممنوعیت از دعوت عمومی برای افزایش سرمایه برای اشخاص حقوقی حداکثر تا مدت پنج سال

-ممنوعیت از اصدار برخی از اسناد تجاری توسط اشخاص حقوقی حداکثر تا مدت پنج سال

درجه هفت:

-حبس از نود و یک روز تا شش ماه
-جزای نقدی بیش از سی میلیون (۳۰/۰۰۰/۰۰۰) ریال تا شصت میلیون (۶۰/۰۰۰/۰۰۰) ریال

-شلاق از یازده تا سی ضربه

-محرومیت از حقوق اجتماعی تا شش ماه

درجه هشت:

-حبس تا سه ماه

-جزای نقدی تا سی میلیون (۳۰/۰۰۰/۰۰۰) ریال

-شلاق تا ده ضربه

تبصره ۱- موارد محرومیت از حقوق اجتماعی همان است که در مجازاتهای تبعی ذکر شده است.

تبصره ۲- مجازاتی که حداقل آن منطبق بر یکی از درجات فوق و حداکثر آن منطبق با درجه بالاتر باشد، از درجه بالاتر محسوب می شود.

تبصره ۳- در صورت تعدد مجازات ها، مجازات شدیدتر و در صورت عدم امکان تشخیص مجازات شدیدتر، مجازات حبس ملاک است. همچنین اگر مجازاتی با هیچ یک از بندهای هشتگانه این ماده مطابقت نداشته باشد مجازات درجه هفت محسوب می شود.

تبصره ۴- مقررات این ماده و تبصره های آن تنها جهت تعیین درجه مجازات است و تاثیری در میزان حداقل و حداکثر مجازاتهای مقرر در قوانین جاری ندارد.

تبصره ۵- ضبط اشیاء و اموالی که در ارتکاب جرم به کار رفته یا مقصود از آن به کارگیری در ارتکاب جرم بوده است از شمول این ماده و بند (ب) ماده (۲۰) خارج و در مورد آنها برابر ماده (۲۱۵) این قانون عمل خواهد شد. در هر مورد که حکم به مصادره اموال صادر می شود باید هزینه های متعارف زندگی محکوم و افراد تحت تکفل او مستثنی شود.

تبصره ۶ (الحاقی ۲۳/۰۲/۱۳۹۹)- تمام حبس های ابد غیر حدی مقرر در قانون به حبس درجه یک تبدیل می شود.

ماده ۶۸۴:

هر کس محصول دیگری را بچراند یا تاکستان یا باغ میوه یا نخلستان کسی را خراب کند یا محصول دیگری را قطع و درو نماید یا به واسطه سرقت یا قطع آبی که متعلق به آن است یا با اقدامات و وسایل دیگر خشک کند یا باعث تزییع آن بشود یا آسیاب دیگری را از استفاده بیندازد به حبس از شش ماه تا سه سال و شلاق تا (۷۴) ضربه محکوم می‌شود.

ماده ۶۸۸:

هر اقدامی که تهدید علیه بهداشت عمومی شناخته شود از قبیل آلوده کردن آب آشامیدنی یا توزیع آب آشامیدنی آلوده، دفع غیربهداشتی فضولات انسانی و دامی و مواد زاید، ریختن مواد مسموم‌کننده در رودخانه‌ها، زباله در خیابان‌ها و کشتار غیرمجاز دام، استفاده غیرمجاز فاضلاب خام یا پساب تصفیه خانه‌های فاضلاب برای مصارف کشاورزی ممنوع می‌باشد و مرتکبین چنان چه طبق قوانین خاص مشمول مجازات شدیدتری نباشند به حبس تا یک سال محکوم خواهند شد.

تبصره ۱: تشخیص این که اقدام مزبور تهدید علیه بهداشت عمومی و آلودگی محیط‌زیست شناخته می‌شود و نیز غیرمجاز بودن کشتار دام و دفع فضولات دامی و همچنین اعلام جرم مذکور حسب مورد بر عهده وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی، سازمان حفاظت محیط‌زیست و سازمان دامپزشکی خواهد بود.

تبصره ۲: منظور از آلودگی محیط‌زیست عبارت است از پخش یا آمیختن مواد خارجی به آب یا هوا یا خاک یا زمین به میزانی که کیفیت فیزیکی، شیمیایی یا بیولوژیک آن را به طوری که به حال انسان یا سایر موجودات زنده یا گیاهان یا آثار یا ابنیه مضر باشد تغییر دهد.

ماده ۶۸۹:

در تمام موارد مذکور در این فصل هر گاه حرق و تخریب و سایر اقدامات انجام شده منتهی به قتل یا نقص عضو یا جراحت و صدمه به انسانی شود مرتکب علاوه بر مجازات های مذکور حسب مورد به قصاص و پرداخت دیه و در هر حال به تأدیه خسارات وارده نیز محکوم خواهد شد.

ماده ۶۹۰:

هرکس به وسیله صحنه سازی از قبیل پی کنی، دیوارکشی، تغییر حد فاصل، امحای مرز، کربندی، نهرکشی، حفر چاه، غرس اشجار و زراعت و امثال آن به تهیه آثار تصرف در اراضی مزروعی اعم از کشت شده یا در آیش زراعی، جنگل ها و مراتع ملی شده، کوهستان ها، باغ ها، قلمستان ها، منابع آب، چشمه سارها، انهار طبیعی و پارک های ملی، تأسیسات کشاورزی و دامداری و دامپروری و کشت و صنعت و اراضی موات و بایر و سایر اراضی و املاک متعلق به دولت یا شرکت های وابسته به دولت یا شهرداری ها یا اوقاف و همچنین اراضی و املاک و موقوفات و محبوسات و اثلاث باقیه که برای مصارف عام المنفعه اختصاص یافته یا اشخاص حقیقی یا حقوقی به منظور تصرف یا ذی حق معرفی کردن خود یا دیگری، مبادرت نماید یا بدون اجازه سازمان حفاظت محیط زیست یا مراجع ذی صلاح دیگر مبادرت به عملیاتی نماید که موجب تخریب محیط زیست و منابع طبیعی گردد یا اقدام به هرگونه تجاوز و تصرف عدوانی یا ایجاد مزاحمت یا ممانعت از حق در موارد مذکور نماید به مجازات یک ماه تا یک سال حبس محکوم می شود.

دادگاه موظف است حسب مورد رفع تصرف عدوانی یا رفع مزاحمت یا ممانعت از حق یا اعاده وضع به حال سابق نماید.

تبصره ۱: رسیدگی به جرایم فوق الذکر خارج از نوبت به عمل می آید و مقام قضایی با تنظیم صورت مجلس دستور متوقف ماندن عملیات متجاوز را تا صدور حکم قطعی خواهد داد.

تبصره ۲: در صورتی که تعداد متهمان سه نفر یا بیشتر باشد و قراین قوی بر ارتکاب جرم موجود باشد قرار بازداشت صادر خواهد شد، مدعی می تواند تقاضای خلع ید و قلع بنا و اشجار و رفع آثار تجاوز را بنماید.

۱-۳- از قانون آئین دادرسی کیفری (مصوب ۱۳۹۲ با اصلاحات بعدی)

فصل دوم - ضابطان دادگستری و تکالیف آنان

ماده ۲۸- ضابطان دادگستری مأمورانی هستند که تحت نظارت و تعلیمات دادستان در کشف جرم، حفظ آثار و علائم و جمع آوری ادله وقوع جرم، شناسایی، یافتن و جلوگیری از فرار و مخفی شدن متهم، تحقیقات مقدماتی، ابلاغ اوراق و اجرای تصمیمات قضائی، به موجب قانون اقدام می کنند.

ماده ۲۹- ضابطان دادگستری عبارتند از:

الف - ضابطان عام شامل فرماندهان، افسران و درجه داران نیروی انتظامی جمهوری اسلامی ایران که آموزش مربوط را دیده باشند.

ب - ضابطان خاص شامل مقامات و مأمورانی که به موجب قوانین خاص در حدود وظایف محول شده ضابط دادگستری محسوب می شوند؛ از قبیل رؤسا، معاونان و مأموران زندان نسبت به امور مربوط به زندانیان، مأموران وزارت اطلاعات، سازمان اطلاعات سپاه و مأموران نیروی مقاومت بسیج سپاه پاسداران انقلاب اسلامی. همچنین سایر نیروهای

مسلح در مواردی که به موجب قانون تمام یا برخی از وظایف ضابطان به آنان محول شود، ضابط محسوب می‌شوند.

تبصره - کارکنان وظیفه، ضابط دادگستری محسوب نمی‌شوند، اما تحت نظارت ضابطان مربوط در این مورد انجام وظیفه می‌کنند و مسؤولیت اقدامات انجام شده در این رابطه با ضابطان است. این مسؤولیت نافی مسؤولیت قانونی کارکنان وظیفه نیست.

ماده ۳۰- احراز عنوان ضابط دادگستری، علاوه بر وثاقت و مورد اعتماد بودن منوط به فراگیری مهارت‌های لازم با گذراندن دوره‌های آموزشی زیر نظر مرجع قضائی مربوط و تحصیل کارت ویژه ضابطان دادگستری است. تحقیقات و اقدامات صورت گرفته از سوی اشخاص فاقد این کارت، ممنوع و از نظر قانونی بدون اعتبار است.

تبصره ۱- دادستان مکلف است به طور مستمر دوره‌های آموزشی حین خدمت را جهت کسب مهارت‌های لازم و ایفاء وظایف قانونی برای ضابطان دادگستری برگزار نماید.

تبصره ۲- آیین نامه اجرائی این ماده ظرف سه ماه از تاریخ لازم الاجراء شدن این قانون توسط وزیر دادگستری و با همکاری وزرای اطلاعات، دفاع و پشتیبانی نیروهای مسلح و کشور و فرمانده نیروی انتظامی جمهوری اسلامی ایران تهیه می‌شود و به تصویب رئیس قوه قضائیه می‌رسد.

ماده ۳۱- به منظور حسن اجرای وظایف ضابطان در مورد اطفال و نوجوانان، پلیس ویژه اطفال و نوجوانان در نیروی انتظامی جمهوری اسلامی ایران تشکیل می‌شود. وظایف و حدود اختیارات آن به موجب لایحه‌ای است که توسط رئیس قوه قضائیه تهیه می‌شود.

ماده ۳۲- ریاست و نظارت بر ضابطان دادگستری از حیث وظایفی که به عنوان ضابط به عهده دارند با دادستان است. سایر مقامات قضائی نیز در اموری که به ضابطان ارجاع می‌دهند، حق نظارت دارند.

تبصره - ارجاع امر از سوی مقام قضائی به مأموران یا مقاماتی که حسب قانون، ضابط تلقی نمی‌شوند، موجب محکومیت انتظامی تا درجه چهار است.

ماده ۳۳- دادستان به منظور نظارت بر حسن اجرای وظایف ضابطان، واحدهای مربوط را حداقل هر دو ماه یک بار مورد بازرسی قرار می‌دهد و در هر مورد، مراتب را در دفتر مخصوصی که به این منظور تهیه می‌شود، قید و دستورهای لازم را صادر می‌کند.

ماده ۳۴- دستورهای مقام قضائی به ضابطان دادگستری به صورت کتبی، صریح و با قید مهلت صادر می‌شود. در موارد فوری که صدور دستور کتبی مقدور نیست، دستور به صورت شفاهی صادر می‌شود و ضابط دادگستری باید ضمن انجام دستورها و درج مراتب و اقدامات معموله در صورتجلسه، در اسرع وقت و حداکثر ظرف بیست و چهار ساعت آن را به امضای مقام قضائی برساند.

ماده ۳۵- ضابطان دادگستری مکلفند در اسرع وقت و در مدتی که دادستان یا مقام قضائی مربوط تعیین می‌کند، نسبت به انجام دستورها و تکمیل پرونده اقدام نمایند.

تبصره - چنانچه اجرای دستور یا تکمیل پرونده میسر نشود، ضابطان باید در پایان مهلت تعیین شده، گزارش آن را با ذکر علت برای دادستان یا مقام قضائی مربوط ارسال کنند.

ماده ۳۶- گزارش ضابطان در صورتی معتبر است که بر خلاف اوضاع و احوال و قرائن مسلم قضیه نباشد و بر اساس ضوابط و مقررات قانونی تهیه و تنظیم شود.

ماده ۳۷- ضابطان دادگستری موظفند شکایت کتبی یا شفاهی را همه وقت قبول نمایند. شکایت شفاهی در صورتجلسه قید و به امضای شاکی می‌رسد، اگر شاکی نتواند امضاء کند یا سواد نداشته باشد، مراتب در صورتجلسه قید و انطباق شکایت شفاهی با مندرجات صورتجلسه تصدیق می‌شود. ضابطان دادگستری مکلفند پس از دریافت شکایت، به شاکی رسید تحویل دهند و به فوریت پرونده را نزد دادستان ارسال کنند.

ماده ۳۸- ضابطان دادگستری مکلفند شاکی را از حق درخواست جبران خسارت و بهره مندی از خدمات مشاوره‌ای موجود و سایر معاضدت‌های حقوقی آگاه سازند.

ماده ۳۹- ضابطان دادگستری مکلفند اظهارات شاکی در مورد ضرر و زیان وارده را در گزارش خود به مراجع قضائی ذکر کنند.

ماده ۴۰- افشای اطلاعات مربوط به هویت و محل اقامت بزه دیده، شهود و مطلعان و سایر اشخاص مرتبط با پرونده توسط ضابطان دادگستری، جز در مواردی که قانون معین می‌کند، ممنوع است.

ماده ۴۱- ضابطان دادگستری اختیار اخذ تأمین از متهم را ندارند و مقامات قضائی نیز نمی‌توانند اخذ تأمین را به آنان محول کنند. در هر صورت هرگاه اخذ تأمین از متهم ضرورت داشته باشد، تنها توسط مقام قضائی طبق مقررات این قانون اقدام می‌شود.

ماده ۴۲- بازرجویی و تحقیقات از زنان و افراد نابالغ در صورت امکان باید توسط ضابطان آموزش دیده زن و با رعایت موازین شرعی انجام شود.

ماده ۴۳- هرگاه قرائن و امارات مربوط به وقوع جرم مورد تردید است یا اطلاعات ضابطان دادگستری از منابع موثق نیست، آنان باید پیش از اطلاع به دادستان، بدون داشتن حق تفتیش و بازرسی یا احضار و جلب اشخاص، تحقیقات لازم را به عمل آورند و نتیجه آن را به دادستان گزارش دهند. دادستان با توجه به این گزارش، دستور تکمیل تحقیقات را صادر و یا تصمیم قضائی مناسب را اتخاذ می‌کند.

ماده ۴۴- ضابطان دادگستری به محض اطلاع از وقوع جرم، در جرایم غیرمشهود مراتب را برای کسب تکلیف و اخذ دستورهای لازم به دادستان اعلام می‌کنند و دادستان نیز پس از بررسی لازم، دستور ادامه تحقیقات را صادر و یا تصمیم قضائی مناسب اتخاذ می‌کند. ضابطان دادگستری درباره جرائم مشهود، تمام اقدامات لازم را به منظور حفظ آلات، ادوات، آثار، علائم و ادله وقوع جرم و جلوگیری از فرار یا مخفی شدن متهم و یا تبانی، به

عمل می آورند، تحقیقات لازم را انجام می دهند و بلافاصله نتایج و مدارک به دست آمده را به اطلاع دادستان می رسانند. همچنین چنانچه شاهد یا مطلعی در صحنه وقوع جرم حضور داشته باشد؛ اسم، نشانی، شماره تلفن و سایر مشخصات ایشان را اخذ و در پرونده درج می کنند. ضابطان دادگستری در اجرای این ماده و ذیل ماده (۴۶) این قانون فقط در صورتی می توانند متهم را بازداشت نمایند که قرائن و امارات قوی بر ارتکاب جرم مشهود توسط وی وجود داشته باشد.

ماده ۴۵- جرم در موارد زیر مشهود است:

الف- در مرئی و منظر ضابطان دادگستری واقع شود یا مأموران یاد شده بلافاصله در محل وقوع جرم حضور یابند و یا آثار جرم را بلافاصله پس از وقوع مشاهده کنند.

ب - بزه دیده یا دو نفر یا بیشتر که ناظر وقوع جرم بوده اند، حین وقوع جرم یا بلافاصله پس از آن، شخص معینی را به عنوان مرتکب معرفی کنند.

پ - بلافاصله پس از وقوع جرم، علائم و آثار واضح یا اسباب و ادله جرم در تصرف متهم یافت شود و یا تعلق اسباب و ادله یاد شده به متهم محرز گردد.

ت - متهم بلافاصله پس از وقوع جرم، قصد فرار داشته یا در حال فرار باشد یا بلافاصله پس از وقوع جرم دستگیر شود.

ث - جرم در منزل یا محل سکنای افراد، اتفاق افتاده یا در حال وقوع باشد و شخص ساکن، در همان حال یا بلافاصله پس از وقوع جرم، ورود مأموران را به منزل یا محل سکنای خود درخواست کند.

ج - متهم بلافاصله پس از وقوع جرم، خود را معرفی کند و وقوع آن را خبر دهد.

چ - متهم ولگرد باشد و در آن محل نیز سوء شهرت داشته باشد.

تبصره ۱- چنانچه جرائم موضوع بندهای (الف)، (ب)، (پ) و (ت) ماده (۳۰۲) این قانون به صورت مشهود واقع شود، در صورت عدم حضور ضابطان دادگستری، تمام شهروندان

می‌توانند اقدامات لازم را برای جلوگیری از فرار مرتکب جرم و حفظ صحنه جرم به عمل آورند.

تبصره ۲- ولگرد کسی است که مسکن و مأوای مشخص و وسیله معاش معلوم و شغل یا حرفه معینی ندارد.

ماده ۴۶- ضابطان دادگستری مکلفند نتیجه اقدامات خود را فوری به دادستان اطلاع دهند. چنانچه دادستان اقدامات انجام شده را کافی نداند، می‌تواند تکمیل آن را بخواهد. در این صورت، ضابطان باید طبق دستور دادستان تحقیقات و اقدامات قانونی را برای کشف جرم و تکمیل تحقیقات به عمل آورند، اما نمی‌توانند متهم را تحت نظر نگه دارند. چنانچه در جرائم مشهود، نگهداری متهم برای تکمیل تحقیقات ضروری باشد، ضابطان باید موضوع اتهام و ادله آن را بلافاصله و به طور کتبی به متهم ابلاغ و تفهیم کنند و مراتب را فوری برای اتخاذ تصمیم قانونی به اطلاع دادستان برسانند. در هر حال، ضابطان نمی‌توانند بیش از بیست و چهار ساعت متهم را تحت نظر قرار دهند.

ماده ۴۷- هرگاه فردی خارج از وقت اداری به علت هر یک از عناوین مجرمانه تحت نظر قرار گیرد، باید حداکثر ظرف یک ساعت مراتب به دادستان یا قاضی کشیک اعلام شود. دادستان یا قاضی کشیک نیز مکلف است، موضوع را بررسی نماید و در صورت نیاز با حضور در محل تحت نظر قرار گرفتن متهم اقدام قانونی به عمل آورد.

ماده ۴۸- با شروع تحت نظر قرار گرفتن، متهم می‌تواند تقاضای حضور وکیل نماید. وکیل باید با رعایت و توجه به محرمانه بودن تحقیقات و مذاکرات، با شخص تحت نظر ملاقات نماید و وکیل می‌تواند در پایان ملاقات با متهم که نباید بیش از یک ساعت باشد ملاحظات کتبی خود را برای درج در پرونده ارائه دهد.

تبصره- در جرائم علیه امنیت داخلی یا خارجی و همچنین جرائم سازمان یافته که مجازات آنها مشمول ماده (۳۰۲) این قانون است، در مرحله تحقیقات مقدماتی طرفین دعوی،

وکیل یا وکلای خود را از بین وکلای رسمی دادگستری که مورد تأیید رئیس قوه قضائیه باشد، انتخاب می نمایند. اسامی وکلای مزبور توسط رئیس قوه قضائیه اعلام می گردد.

ماده ۴۹- به محض آنکه متهم تحت نظر قرار گرفت، حداکثر ظرف یک ساعت، مشخصات سجلی، شغل، نشانی و علت تحت نظر قرار گرفتن وی، به هر طریق ممکن، به دادسرای محل اعلام می شود. دادستان هر شهرستان با درج مشخصات مزبور در دفتر مخصوص و رایانه، با رعایت مقررات راجع به دادرسی الکترونیکی، نظارت لازم را برای رعایت حقوق این افراد اعمال می نماید و فهرست کامل آنان را در پایان هر روز به رئیس کل دادگستری استان مربوط اعلام می کند تا به همان نحو ثبت شود. والدین، همسر، فرزندان، خواهر و برادر این اشخاص می توانند از طریق مراجع مزبور از تحت نظر بودن آنان اطلاع یابند. پاسخگویی به بستگان فوق درباره تحت نظر قرار گرفتن، تا حدی که با حیثیت اجتماعی و خانوادگی اشخاص تحت نظر منافات نداشته باشد، ضروری است.

ماده ۵۰- شخص تحت نظر می تواند به وسیله تلفن یا هر وسیله ممکن، افراد خانواده یا آشنایان خود را از تحت نظر بودن آگاه کند و ضابطان نیز مکلفند مساعدت لازم را در این خصوص به عمل آورند، مگر آنکه بنا بر ضرورت تشخیص دهند که شخص تحت نظر نباید از چنین حقی استفاده کند. در این صورت باید مراتب را برای اخذ دستور مقتضی به اطلاع مقام قضائی برسانند.

ماده ۵۱- بنا به درخواست شخص تحت نظر یا یکی از بستگان نزدیک وی، یکی از پزشکان به تعیین دادستان از شخص تحت نظر معاینه به عمل می آورد. گواهی پزشک در پرونده ثبت و ضبط می شود.

ماده ۵۲- هرگاه متهم تحت نظر قرار گرفت، ضابطان دادگستری مکلفند حقوق مندرج در این قانون در مورد شخص تحت نظر را به متهم تفهیم و به صورت مکتوب در اختیار وی قرار دهند و رسید دریافت و ضمیمه پرونده کنند.

ماده ۵۳- ضابطان دادگستری مکلفند اظهارات شخص تحت نظر، علت تحت نظر بودن، تاریخ و ساعت آغاز آن، مدت بازجویی، مدت استراحت بین دو بازجویی و تاریخ و ساعتی را که شخص نزد قاضی معرفی شده است را در صورت مجلس قید کنند و آن را به امضاء یا اثر انگشت او برسانند. ضابطان همچنین مکلفند تاریخ و ساعت آغاز و پایان تحت نظر بودن را در دفتر خاصی ثبت و ضبط کنند.

تبصره- در این ماده و نیز در سایر مواد مقرر در این قانون که اخذ امضاء و یا اثر انگشت شخص پیش بینی شده است، اثر انگشت در صورتی دارای اعتبار است که شخص قادر به امضاء نباشد.

ماده ۵۴- ضابطان دادگستری پس از حضور دادستان یا بازپرس در صحنه جرم، تحقیقاتی را که انجام داده اند به آنان تسلیم می کنند و دیگر حق مداخله ندارند، مگر آنکه انجام دستور و مأموریت دیگری از سوی مقام قضائی به آنان ارجاع شود.

ماده ۵۵- ورود به منازل، اماکن تعطیل و بسته و تفتیش آنها، همچنین بازرسی اشخاص و اشیاء در جرایم غیرمشهود با اجازه موردی مقام قضائی است، هر چند وی اجرای تحقیقات را به طور کلی به ضابط ارجاع داده باشد.

ماده ۵۶- ضابطان دادگستری مکلفند طبق مجوز صادره عمل نمایند و از بازرسی اشخاص، اشیاء و مکان های غیرمرتبط با موضوع خودداری کنند.

ماده ۵۷- چنانچه ضابطان دادگستری در هنگام بازرسی محل، ادله، اسباب و آثار جرم دیگری را که تهدید کننده امنیت و آسایش عمومی جامعه است، مشاهده کنند، ضمن حفظ ادله و تنظیم صورت مجلس، بلافاصله مراتب را به مرجع قضائی صالح گزارش و وفق دستور وی عمل می کنند.

ماده ۵۸- ضابطان دادگستری باید به هنگام ورود به منازل، اماکن بسته و تعطیل، ضمن ارائه اوراق هویت ضابط بودن خود، اصل دستور قضائی را به متصرف محل نشان دهند و

مراتب را در صورتمجلس قید نمایند و به امضاء شخص یا اشخاص حاضر برسانند. در صورتی که این اشخاص از رؤیت امتناع کنند، مراتب در صورتمجلس قید می شود و ضابطان بازرسی را انجام می دهند.

ماده ۵۹- ضابطان دادگستری مکلفند اوراق بازجویی و سایر مدارک پرونده را شماره گذاری نمایند، در صورتمجلسی که برای مقام قضائی ارسال می کنند، تعداد کل اوراق پرونده را مشخص کنند.

تبصره - رعایت مفاد این ماده در خصوص شماره گذاری اوراق پرونده توسط مدیر دفتر در دادسرا و دادگاه، الزامی و تخلف از آن موجب محکومیت به سه ماه تا یک سال انفصال از خدمات دولتی است.

ماده ۶۰- در بازجویی ها اجبار یا اکراه متهم، استفاده از کلمات موهن، طرح سؤالات تلقینی یا اغفال کننده و سؤالات خارج از موضوع اتهام ممنوع است و اظهارات متهم در پاسخ به چنین سؤالاتی و همچنین اظهاراتی که ناشی از اجبار یا اکراه است، معتبر نیست. تاریخ، زمان و طول مدت بازجویی باید در اوراق صورتمجلس قید شود و به امضاء یا اثر انگشت متهم برسد.

ماده ۶۱- تمام اقدامات ضابطان دادگستری در انجام تحقیقات باید مطابق ترتیبات و قواعدی باشد که برای تحقیقات مقدماتی مقرر است.

ماده ۶۲- تحمیل هزینه های ناشی از انجام وظایف ضابطان نسبت به کشف جرم، حفظ آثار و علائم و جمع آوری ادله وقوع جرم، شناسایی و یافتن و جلوگیری از فرار و مخفی شدن متهم، دستگیری وی، حمایت از بزه دیده و خانواده او در برابر تهدیدات، ابلاغ اوراق و اجرای تصمیمات قضائی تحت هر عنوان بر بزه دیده ممنوع است.

ماده ۶۳- تخلف از مقررات مواد (۳۰)، (۳۴)، (۳۵)، (۳۷)، (۳۸)، (۳۹)، (۴۰)، (۴۱)، (۴۲)، (۴۹)، (۵۱)، (۵۲)، (۵۳)، (۵۵)، (۵۹) و (۱۴۱) این قانون توسط ضابطان، موجب محکومیت به سه ماه تا یک سال انفصال از خدمات دولتی است.

فصل سوم - وظایف و اختیارات دادستان

ماده ۶۴- جهات قانونی شروع به تعقیب به شرح زیر است:

الف - شکایت شاکی یا مدعی خصوصی

ب - اعلام و اخبار ضابطان دادگستری، مقامات رسمی یا اشخاص موثق و مطمئن

پ - وقوع جرم مشهود، در برابر دادستان یا بازپرس

ت - اظهار و اقرار متهم

ث- اطلاع دادستان از وقوع جرم به طرق قانونی دیگر

ماده ۶۵ - هر گاه کسی اعلام کند که خود ناظر وقوع جرمی بوده و جرم مذکور از جرائم غیرقابل گذشت باشد، در صورتی که قرائن و اماراتی مبتنی بر نادرستی اظهارات وی وجود نداشته باشد، این اظهار برای شروع به تعقیب کافی است، هر چند قرائن و امارات دیگری برای تعقیب موجود نباشد؛ اما اگر اعلام کننده شاهد قضیه نبوده، به صرف اعلام نمی توان شروع به تعقیب کرد، مگر آنکه دلیلی بر صحت ادعا وجود داشته باشد. یا جرم از جرائم علیه امنیت داخلی یا خارجی باشد.

ماده ۶۶- سازمان های مردم نهادی که اساسنامه آنها در زمینه حمایت از اطفال و نوجوانان، زنان، اشخاص بیمار و دارای ناتوانی جسمی یا ذهنی، محیط زیست، منابع طبیعی، میراث فرهنگی، بهداشت عمومی و حمایت از حقوق شهروندی است، می توانند نسبت به جرائم ارتكابی در زمینه های فوق اعلام جرم کنند و در تمام مراحل دادرسی شرکت کنند.

تبصره ۱- در صورتی که جرم واقع شده دارای بزه دیده خاص باشد، کسب رضایت وی جهت اقدام مطابق این ماده ضروری است. چنانچه بزه دیده طفل، مجنون و یا در جرائم مالی سفیه باشد، رضایت ولی، قیم یا سرپرست قانونی او اخذ می‌شود. اگر ولی، قیم یا سرپرست قانونی، خود مرتکب جرم شده باشد، سازمان‌های مذکور با اخذ رضایت قیم اتفاقی یا تأیید دادستان، اقدامات لازم را انجام می‌دهند.

تبصره ۲- ضابطان دادگستری و مقامات قضائی مکلفند بزه دیدگان جرائم موضوع این ماده را از کمک سازمان‌های مردم نهاد مربوطه، آگاه کنند.

تبصره ۳- سازمان‌های مردم نهاد در صورتی می‌توانند از حق مذکور در ماده (۶۶) قانون آیین دادرسی کیفری مصوب ۴/ ۱۲/ ۱۳۹۲، استفاده کنند که از مراجع ذی صلاح قانونی ذی ربط مجوز اخذ کنند و اگر سه بار متوالی اعلام جرم یک سازمان مردم نهاد در محاکم صالحه به طور قطعی رد شود، برای یکسال از استفاده از حق مذکور در ماده (۶۶) قانون ذکر شده، محروم می‌شوند.

تبصره ۴- اجرای این ماده با رعایت اصل یکصد و شصت و پنجم (۱۶۵) قانون اساسی است و در جرائم منافی عفت سازمان‌های مردم نهاد موضوع این ماده می‌توانند با رعایت ماده (۱۰۲) این قانون و تبصره‌های آن تنها اعلام جرم نموده و دلایل خود را به مراجع قضائی ارائه دهند و حق شرکت در جلسات را ندارند.

ماده ۶۷- گزارشها و نامه‌هایی که هویت گزارش دهندگان و نویسندگان آنها مشخص نیست، نمی‌تواند مبنای شروع به تعقیب قرار گیرد، مگر آنکه دلالت بر وقوع امر مهمی کند که موجب اختلال در نظم و امنیت عمومی است یا همراه با قرائنی باشد که به نظر دادستان برای شروع به تعقیب کفایت می‌کند.

۱-۴- از قانون تأمین مالی مبارزه با تروریسم

مصوب ۱۳۹۴ با اصلاحات بعدی

ماده ۱ (اصلاحی ۱۳۹۷, ۰۴, ۳۱) -تهیه یا جمع آوری وجوه یا اموال به هر طریق چه دارای منشأ قانونی باشد یا نباشد و یا مصرف تمام یا بخشی از منابع مالی حاصله از قبیل قاچاق ارز، جلب کمکهای مالی و پولی، اعانه، انتقال پول، خرید و فروش اوراق مالی و اعتباری، افتتاح مستقیم یا غیرمستقیم حساب یا تأمین اعتبار یا انجام هرگونه فعالیت اقتصادی اشخاص توسط خود یا دیگری برای انجام اعمال زیر یا جهت ارائه به افراد تروریست یا سازمان های تروریستی، تأمین مالی تروریسم است و جرم محسوب می شود. علاوه بر گروههای تروریستی و افراد تروریست، تشخیص تروریستی بودن اعمال مندرج در بندهای ذیل بر عهده شورای عالی امنیت ملی است:

الف (اصلاحی ۱۳۹۷, ۰۴, ۳۱) -ارتکاب یا تهدید به ارتکاب هرگونه اقدام خشونت آمیز از قبیل قتل، سوء قصد، اقدام خشونت آمیز منجر به آسیب جسمانی شدید که دیه آن بیش از یک سوم دیه کامل باشد، توقیف غیرقانونی و گروگانگیری اشخاص و یا اقدام خشونت آمیز آگاهانه علیه مردم یا به مخاطره انداختن جان یا آزادی آنها به قصد تأثیرگذاری بر خط مشی، تصمیمات و اقدامات دولت جمهوری اسلامی ایران، سایر کشورها و یا سازمان های بین المللی.

ب - ارتکاب اعمال زیر با مقاصد مذکور در بند (الف)

۱- خرابکاری در اموال و تأسیسات عمومی دولتی و غیردولتی

۲- ایراد خسارت شدید به محیط زیست از قبیل مسموم کردن آبها و آتش زدن جنگلها

۳- تولید، تملک، اکتساب، انتقال، حمل، نگهداری، توسعه یا انباشت غیرقانونی، سرقت، تحصیل متقلبانه و قاچاق سموم، عناصر و مواد هسته ای، شیمیایی، میکروبی و زیست شناسی (بیولوژیک)

۴- تولید، تهیه، خرید و فروش و استفاده غیرقانونی و قاچاق مواد منفجره، اسلحه و مهمات

پ - ارتکاب اعمال زیر صرف نظر از انگیزه مرتکب و نتیجه حاصله:

۱- اعمال خطرناک علیه ایمنی هواپیما یا هوانوردی

۲- تصرف هواپیمای در حال پرواز و اعمال کنترل غیرقانونی بر آن

۳- ارتکاب خشونت علیه مسافر یا مسافران و خدمه هواپیما یا اعمال خطرناک علیه اموال

موجود در هواپیمای در حال پرواز

۴- تولید، تملک، اکتساب، انتقال، حمل، نگهداری، توسعه یا انباشت، غنی سازی و انفجار

غیرقانونی، سرقت، تحصیل متقلبانه و قاچاق عناصر و یا مواد هسته ای به میزان غیر قابل

توجه برای اهداف درمانی، علمی و صلح آمیز

۵- تولید، تملک، اکتساب، انتقال، سرقت، تحصیل متقلبانه، قاچاق، حمل، نگهداری، توسعه

یا انباشت و استفاده یا تهدید به استفاده از سلاحهای هسته ای، شیمیایی، میکروبی و

زیست شناسی (بیولوژیک)

۶- دزدی دریایی، تصرف غیرقانونی کشتی و یا اعمال کنترل غیرقانونی بر آن و یا به خطر

انداختن ایمنی کشتیرانی از طریق ارائه آگاهانه اطلاعات نادرست یا تخریب و وارد کردن

آسیب شدید به کشتی، محموله و خدمه یا مسافران آن

۷- تصرف یا کنترل غیرقانونی سکوها یا تأسیسات مستقر در مناطق دریایی، ارتکاب اعمال

خشونت بار علیه افراد حاضر در آنها و هرگونه اقدام برای تخریب یا صدمه به این سکوها

یا تأسیسات به قصد ایجاد خطر برای ایمنی این مناطق

۸- بمب گذاری در اماکن عمومی، تأسیسات دولتی، شبکه حمل و نقل عمومی یا تأسیسات

زیرساختی

ت - ارتکاب جرائمی که به موجب قوانین داخلی یا کنوانسیون های بین المللی جرم

تروریستی شناخته شده؛ در صورت الحاق دولت جمهوری اسلامی ایران به آن

۱-۵- از قانون حفاظت و بهسازی محیط زیست (مصوب ۱۳۵۳/۳/۲۸ و اصلاحیه ۱۳۷۱/۸/۲۴)^۱

ماده ۹- اقدام به هر عملی که موجبات آلودگی محیط زیست را فراهم نماید ممنوع است. منظور از آلوده ساختن محیط زیست عبارت است از پخش یا آمیختن مواد خارجی به آب یا هوا یا خاک یا زمین به میزانی که کیفیت فیزیکی یا شیمیایی یا بیولوژیک آن را به طوری که زیان آور به حال انسان یا سایر موجودات زنده و یا گیاهان و یا آثار و ابنیه باشد تغییر دهد.

تبصره- استعمال سموم به منظور مبارزه با آفات نباتی و جانوران و حشرات موذی با رعایت قوانین و مقررات وزارت کشاورزی و منابع طبیعی مشمول این ماده نخواهد بود ولی در صورتی که استفاده از سموم برای مقاصد بالا مغایر با بهسازی محیط زیست باشد سازمان ضرورت تجدیدنظر در مقررات مربوط و جابگزینی مواد و طرق دیگری را برای دفع آفات توصیه خواهد نمود.

ماده ۱۰- مقررات جلوگیری از آلودگی یا تخریب محیط زیست و جلوگیری از پخش و ایجاد صداهای زیان آور به محیط زیست و همچنین ضوابط تعیین معیار و میزان آلودگی موضوع ماده ۹ این قانون و محدودیت و ممنوعیت های مربوط به حفظ و بهبود و بهسازی محیط زیست به موجب آیین نامه هایی خواهد بود که به تصویب کمیسیون های کشاورزی و منابع طبیعی و عمران روستایی و بهداری و دادگستری مجلسین برسد.

ماده ۱۱- سازمان با توجه به مقررات و ضوابط مندرج در آیین نامه های مذکور در ماده ۱۰ کارخانجات و کارگاه هایی که موجبات آلودگی محیط زیست را فراهم می نمایند مشخص و مراتب را کتباً با ذکر دلایل برحسب مورد به صاحبان یا مسئولان آنها اخطار می نماید که

^۱-نقل از روزنامه رسمی شماره ۸۵۹۲-۱۳۵۲/۴/۱۸.

ظرف مدت معینی نسبت به رفع موجبات آلودگی مبادرت یا از کار و فعالیت خودداری کنند. در صورتی که در مهلت مقرر اقدام ننماید به دستور سازمان از کار و فعالیت آنها ممانعت به عمل خواهد آمد.

در صورتی که اشخاص ذینفع نسبت به اخطار یا دستور سازمان معترض باشند می توانند به دادگاه شهرستان محل شکایت نمایند دادگاه فوراً و خارج از نوبت به موضوع رسیدگی می کند و در صورتی که اعتراض را وارد تشخیص دهد رأی به ابطال اخطار یا رفع ممانعت خواهد داد. رأی دادگاه قطعی است.

تبصره- رئیس سازمان می تواند در مورد منابع و عواملی که خطرات فوری در برداشته باشد بدون اخطار قبلی دستور ممانعت از ادامه کار و فعالیت آنها را بدهد.

ماده ۱۲- صاحبان یا مسئولان کارخانجات و کارگاه های موضوع ماده ۱۱ مکلف اند به محض ابلاغ دستور سازمان، کار یا فعالیت ممنوع شده را متوقف و تعطیل نمایند. ادامه کار یا فعالیت مزبور منوط به اجازه سازمان یا رأی دادگاه صلاحیت دار خواهد بود. در صورت تخلف به حبس از شصت و یک روز تا یک سال و یا پرداخت جزای نقدی از پنج هزار و یک ریال تا پنجاه هزار ریال یا به هر دو مجازات محکوم خواهند شد.

ماده ۱۳- کسانی که از مقررات و ضوابط مذکور در آیین نامه های موضوع ماده ۱۰ تخلف نمایند بر حسب مورد که در آیین نامه های مزبور تعیین خواهد شد به جزای نقدی از پانصد ریال تا پنجاه هزار ریال محکوم خواهند شد.

ماده ۱۴- در مورد جرائم مذکور در این قانون سازمان حسب مورد شاکی و یا مدعی خصوصی شناخته می شود.

ماده ۱۵- مأمورین سازمان که از طرف سازمان مأمور کشف و تعقیب جرائم فوق الذکر می شوند در صورتی که وظائف ضابطین دادگستری را در کلاس مخصوص زیر نظر دادستان

عمومی تعلیم گرفته باشند از لحاظ اجرای این قانون و قانون شکار و صید در ردیف ضابطین دادگستری محسوب می‌شوند.

تبصره- در مواردی که سازمان‌های دیگر به موجب قوانین مربوط مأمور تعقیب جرائم مذکور در این قانون باشند سازمان نظر خود را به آن سازمان‌ها اعلام خواهد کرد.

۶-۱- از آیین‌نامه اجرایی قانون حفاظت و بهسازی محیط زیست (مصوب ۱۳۵۴/۱۲/۳ هیأت وزیران با اصلاحات بعدی)^۱

فصل دوم- مقررات مربوط به پارک ملی- آثار طبیعی ملی، پناهگاه حیات وحش و مناطق حفاظت شده

ماده ۷- تیراندازی و شکار در پارک‌های ملی ممنوع است. در موارد استثنایی که مقتضیات حفظ نسل جانوران وحشی ایجاب نماید سازمان می‌تواند توسط مأمورین خود بر حسب مورد اقدامات لازم معمول دارد.

تبصره- شکار قوچ و میش در جزیره کبودان (قویون داغی) واقع در پارک ملی دریاچه ارومیه از ممنوعیت مقرر در این ماده مستثنی است.

ماده ۸- تعلیف احشام و قطع اشجار و بوته کنی و تجاوز و تخریب محیط زیست و به طور کلی هر عملی که موجب از بین رفتن رستنی‌ها و تغییر اکوسیستم باشد در پارک‌های ملی و آثار طبیعی ملی ممنوع است. در موارد ضروری به منظور حفظ حیات جنگل و بهسازی پارک‌های ملی و آثار طبیعی ملی یا مطالعات علمی و زمین‌شناسی مجاز بر حسب مورد با رعایت مقررات قانون حفاظت و بهره‌برداری از جنگل‌ها و مراتع توسط سازمان جنگل‌ها و

^۱- نقل از روزنامه رسمی مورخ ۱۳۵۴/۱۲/۲۱

مراتع کشور یا سازمان حفاظت محیط زیست و یا مؤسسات و یا شخص ذی ربط اقدام خواهد شد.

تبصره- احشام وارد شده در پارک های ملی و آثار طبیعی ملی توسط مأمورین سازمان از این مناطق اخراج و متخلف یا متخلفان مربوط طبق مقررات تحت تعقیب قرار خواهد گرفت.

ماده ۹- تجدید یا تمدید پروانه های اکتشاف و بهره برداری صادره برای معادن واقع در پارک های ملی و آثار طبیعی ملی ممنوع می باشد.

ماده ۱۱- قطع اشجار و بوته کنی و تجاوز و تخریب محیط زیست و خار زنی و ذغال گیری و به طور کلی هر عملی که موجب از بین رفتن رستنی ها و تغییر اکوسیستم شود در پناهگاه های حیات وحش و مناطق حفاظت شده که اراضی آن متعلق به دولت باشد بدون اجازه ممنوع است.

تبصره (۱)- اجرای طرح های مجاز صنعتی و معدنی در پناهگاه های حیات وحش و مناطق حفاظت شده با رعایت مقررات مربوط از شمول این ماده مستثنی است.

تبصره (۲)- تعلیف احشام از لحاظ کمیت و کیفیت در پناهگاه های حیات وحش و مناطق حفاظت شده تابع ضوابطی است که با توافق سازمان جنگل ها و مراتع کشور و سازمان تهیه خواهد شد.

تبصره (۳)- ورود و تعلیف احشام بدون پروانه یا زائد بر پروانه در پناهگاه های حیات وحش و مناطق حفاظت شده برخلاف مقررات موضوع این ماده ممنوع می باشد این گونه احشام توسط مأمورین سازمان از منطقه اخراج و با متخلف یا متخلفان مربوط طبق مقررات عمل خواهد شد.

تبصره ۴- مبادرت به شکار یا صید در پناهگاه های حیات وحش و مناطق و رودخانه های حفاظت شده موکول به تحویل پروانه ویژه از سازمان می باشد.

۱-۷- از آیین نامه بهداشت محیط (مصوب ۱۳۷۱/۴/۲۴ هیات وزیران)^۱

ماده ۲- هر اقدامی که تهدیدی برای بهداشت عمومی شناخته شود، ممنوع می باشد. وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی موظف است پس از تشخیص هر مورد از مواردی که در حیطه وظایف وزارت می باشد، راسا اقدام قانونی معمول و در سایر موارد موضوع را به مراجع ذی ربط جهت انجام اقدام های قانونی، فوری اعلام نماید. متخلفان از مقررات بهداشت عمومی تحت پیگرد قانونی قرار خواهند گرفت.

ماده ۳- آلوده کردن آب آشامیدنی عمومی ممنوع است و با متخلفان مطابق مقررات رفتار خواهد شد. وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی به منظور حفظ سلامت و بهداشت مردم مکلف است کیفیت آب آشامیدنی عمومی از نقطه آبیگیری تا مصرف را از نظر بهداشتی تحت نظارت مستمر قرار دهد.

۱-۸- دستورالعمل قانون نحوه جبران زحمات و خسارات کارکنان سازمان حفاظت محیط زیست در ارتباط با جرایم زیست محیطی^۲

هیئت وزیران در جلسه مورخ ۱۳۸۶/۱/۲۲ بنا به پیشنهاد شماره ۵۲۸۳ - ۱ مورخ ۱۳۸۵/۱۲/۲۲ سازمان حفاظت محیط زیست و تأیید سازمان مدیریت و برنامه ریزی کشور و به استناد تبصره ماده واحده قانون نحوه جبران زحمات و خسارات کارکنان سازمان

^۱ - روزنامه رسمی شماره ۱۳۸۱۴-۱۳۷۱/۵/۲۲.

^۲ - نقل از روزنامه رسمی شماره ۱۸۱۳۳ - ۱۳۸۶/۳/۱۰.

حفاظت محیط زیست در ارتباط با جرایم زیست محیطی - مصوب ۱۳۸۴ - دستورالعمل قانون یادشده را به شرح زیر تصویب نمود:

ماده ۱- در این دستورالعمل اصطلاحات زیر در معانی مشروح مربوط به کار می روند:
الف - سازمان: سازمان حفاظت محیط زیست.

ب - قانون: قانون نحوه جبران زحمات و خسارات کارکنان سازمان حفاظت محیط زیست در ارتباط با جرایم زیست محیطی - مصوب ۱۳۸۴ -

پ - کارکنان و مأموران سازمان: آن دسته از کارکنان شاغل غیرستادی سازمان که در زمینه حفاظت محیط زیست، کنترل مناطق، کشف، تعقیب جرایم ناشی از قوانین و مقررات شکار و صید و جلوگیری از منابع آلاینده و مخرب محیط زیست فعالیت دارند.

ت - کاشف: کسی که نگهداری، حمل و نقل، ورود و خروج و به طور کلی شکار و صید غیرمجاز جانوران وحشی و سایر تخلفات زیست محیطی را کشف می نماید و به مأموران سازمان در واحدهای ذی ربط اعلام می کند و زیر صورتجلسه مربوط را امضاء می نماید.

ماده ۲- سازمان حفاظت محیط زیست موظف است به منظور اجرای قانون هر ساله اعتبار مربوط را در اعتبارات هزینه ای خود پیش بینی و مطابق مقررات این دستورالعمل مصرف نماید.

ماده ۳- مبنای محاسبه حق کشف، هفتاد درصد (۷۰٪) بهای جانور وحشی شکارشده طبق مصوبات شورای عالی حفاظت محیط زیست می باشد که به شرح زیر قابل پرداخت است:

الف - کارکنان و مأموران سازمان در امر کشف تخلفات و جرایم زیست محیطی معادل بیست و پنج درصد (۲۵٪) بهای جانوران وحشی.

ب - کارکنان و مأموران سازمان در امور جلوگیری از تخلفات و جرایم معادل سی و پنج درصد (۳۵٪) بهای جانوران وحشی.

پ - کارکنان و مأموران سازمان در امور پیگیری و تعقیب معادل ده درصد (۱۰٪) بهای جانوران وحشی.

تبصره ۱- چنانچه هر یک از اشخاص مذکور در این ماده در دو یا چند عنوان سهیم باشند، فقط حق دریافت سهم بیشتر را دارند.

تبصره ۲- در مواردی که اشخاص مذکور در هر یک از بندهای این ماده بیش از یک نفر باشند، سهم مقرر به نسبت فعالیت و میزان مشارکت آنان حسب مورد به تشخیص مدیرکل حفاظت محیط زیست استان ذی ربط یا رییس اداره شهرستان مربوط تعیین خواهد شد.

ماده ۴- علاوه بر مواد مندرج در ماده (۳) و بندهای آن، سازمان موظف است از محل اعتبارات مصوب که به این منظور اختصاص می یابد حسب مورد و به تشخیص رییس سازمان یا نماینده وی نسبت به پرداخت خسارات یا دیه و سختی کار به مشمولین قانون به شرح زیر اقدام نماید:

الف - به هر یک از کارکنان و مأموران سازمان که ضمن انجام وظیفه یا مأموریت محوله مصدوم یا مجروح شده و تحت مداوا قرار می گیرند با ارایه مدارک مثبتة علاوه بر دیه یا ارزش قانونی، حداکثر تا سی میلیون (۳۰,۰۰۰,۰۰۰) ریال و در صورتی که صدمه وارد شده منجر به نقص عضو آنان شود معادل دیه یا ارزش عضو ناقص شده.

ب - به خانواده کارکنان و مأمورانی که در جهت انجام وظایف قانونی و مأموریت محوله به منظور جلوگیری، کشف، تعقیب جرایم شکار و صید و در حین برخورد با متخلفین جان خود را از دست می دهند علاوه بر دیه حسب مورد حداکثر تا یکصد میلیون (۱۰۰,۰۰۰,۰۰۰) ریال.

پ - به کارکنان و مأمورانی که در اجرای وظایف قانونی محوله به ویژه کشف، تعقیب جرایم و دفاع از حقوق سازمان دچار خسارات مالی شده‌اند حداکثر بیست میلیون (۲۰,۰۰۰,۰۰۰) ریال.

ت - به کارکنان و مأمورانی که هنگام کشف، تعقیب جرایم، شکار و صید بر اثر درگیری با متخلفان به حکم قطعی مراجع قضایی به پرداخت دیه محکوم می‌شوند، معادل مبلغ دیه مندرج در حکم مزبور.

ث - به کارکنان و مأمورانی که انجام وظایف آنها با سختی شرایط کار موضوع بند (خ) ماده (۳۹) قانون استخدام کشوری - مصوب ۱۳۴۵ - همراه است فوق‌العاده‌ای به همین عنوان قابل پرداخت است.

تبصره - دستورالعمل این بند به پیشنهاد سازمان حفاظت محیط زیست و سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی کشور به تصویب هیئت وزیران خواهد رسید.

۱-۹- ماده ۵۵ قانون شهرداری ها

(اصلاحی ۱۳۴۵/۱۱/۲۷)

بند ۲۰- جلوگیری از ایجاد و تأسیس کلیه اماکن که به نحوی از انحاء موجب بروز مزاحمت برای ساکنین یا مخالف اصول بهداشت در شهرهاست. شهرداری مکلف است از تأسیس کارخانه ها کارگاه ها گاراژهای عمومی و تعمیرگاه ها و دکان ها و همچنین از مراکزی که مواد محترقه می سازند و اصطبل چهارپایان و مراکز دامداری و به طور کلی تمام مشاغل و کسب هایی که ایجاد مزاحمت و سر و صدا کند یا تولید دود یا عفونت و یا تجمع حشرات و جانوران نماید جلوگیری کند و در تخریب کوره های آجر و گچ و آهک پزی و خزینه گرمابه های عمومی که مخالف بهداشت است اقدام نماید و یا نظارت و

مراقبت در وضع دودکش های اماکن و کارخانه ها و وسائط نقلیه که کار کردن آنها دود ایجاد می کند از آلوده شدن هوای شهر جلوگیری نماید و هرگاه تأسیسات مذکور فوق قبل از تصویب این قانون به وجود آمده باشد آنها را تعطیل کند و اگر لازم شود آنها را به خارج از شهر انتقال دهد.

فصل دوم:

جرائم مرتبط با آلودگی آب و دریا و تالاب ها

فصل دوم- جرائم مرتبط با آلودگی آب و دریا و تالابها

۲-۱- از قانون توزیع عادلانه آب

(مصوب ۱۳۶۱/۱۲/۱۶ و اصلاحیه ۱۳۶۴/۸/۱۴)^۱

تبصره ۳- ایجاد هر نوع اعیانی و حفاری و دخل و تصرف در بستر رودخانه‌ها و آنها را طبیعی و کانالهای عمومی و مسیله‌ها و مرداب و برکه‌های طبیعی و همچنین در حریم قانونی سواحل دریاها و دریاچه‌ها اعم از طبیعی و یا مخزنی ممنوع است. مگر با اجازه وزارت نیرو.

فصل دوم- آبهای زیرزمینی

تبصره- از تاریخ تصویب این قانون صاحبان کلیه چاههایی که در گذشته بدون اجازه وزارت نیرو حفر شده باشد اعم از اینکه چاه مورد بهره‌برداری قرار گرفته یا نگرفته باشد موظفانند طبق آگهی که منتشر می‌شود به وزارت نیرو مراجعه و پروانه بهره‌برداری اخذ نمایند.

چنانچه وزارت نیرو هر یک از این چاهها را لااقل طبق نظر دو کارشناس خود مضر به مصالح عمومی تشخیص دهد چاه بدون پرداخت هیچ‌گونه خسارتی مسدود می‌شود و بهره‌برداری از آن ممنوع بوده و با متخلفین طبق ماده ۴۵ این قانون رفتار خواهد شد. معترضین به رأی وزارت نیرو می‌توانند به دادگاه‌های صالحه مراجعه نمایند.

ماده ۴- در مناطقی که به تشخیص وزارت نیرو مقدار بهره‌برداری از منابع آب‌های زیرزمین بیش از حد مجاز باشد و یا در مناطقی که طرح‌های دولتی ایجاد نماید، وزارت

۱- نقل از روزنامه رسمی شماره ۱۱۱۱۲-۱۳۶۲/۲/۱.

نیرو مجاز است با حدود جغرافیائی مشخص حفر چاه عمیق یا نیمه عمیق و یا قنات و یا هر گونه افزایش در بهره برداری از منابع آب منطقه را برای مدت معین ممنوع سازد. تمدید یا رفع این ممنوعیت با وزارت نیرو است.

ماده ۵- در مناطق غیر ممنوعه حفر چاه و استفاده از آب آن برای مصرف خانگی و شرب و بهداشتی و باغچه تا ظرفیت آبدهی ۲۵ مترمکعب در شبانه روز مجاز است و احتیاج به صدور پروانه حفر و بهره برداری ندارد ولی مراتب باید به اطلاع وزارت نیرو برسد. وزارت نیرو در موارد لازم می تواند از این نوع چاهها به منظور بررسی آب های منطقه و جمع آوری آمار و مصرف آن بازرسی کند.

تبصره ۱- در مناطق ممنوعه حفر چاه های موضوع این ماده با موافقت کتبی وزارت نیرو مجاز است و نیازی به صدور پروانه حفر بهره برداری ندارد.

تبصره ۲- در صورتی که حفر چاه های موضوع این ماده موجب کاهش یا خشکانیدن آب چاه و یا قنات مجاز و یا چشمه مجاور گردد، وزارت نیرو بدواً به موضوع رسیدگی و سعی در توافق بین طرفین می نماید و چنانچه توافق حاصل نشد، معترض می تواند به دادگاه صالح مراجعه نماید.

ماده ۱۳- اشخاص حقیقی و حقوقی که حرفه آن ها حفاری است و با وسائل موتوری اقدام به حفر چاه یا قنات می کنند باید پروانه صلاحیت حفاری از وزارت نیرو تحصیل کنند و بدون داشتن پروانه مذکور مجاز به حفاری با وسائل موتوری نخواهد بود.

اشخاص فوق الذکر موظف اند کلیه شروط مندرج در پروانه صلاحیت حفاری و پروانه حفر چاه یا قنات را رعایت کنند و در صورت تخلف پروانه آن ها لغو خواهد شد و اگر بدون پروانه اقدام به حفر چاه یا قنات کنند در مورد اشخاص حقیقی مالکین دستگاه در مورد اشخاص حقوقی مدیران عامل شرکتها و یا سازمان ها و مؤسسات حفاری به مجازات مقرر در ماده ۴۵ این قانون محکوم خواهند شد و در صورت تکرار وزارت نیرو می تواند با اجازه

دادستانی دستگاه حفاری را توقیف نماید. دادگاه تکلیف دستگاه حفاری را تعیین خواهد کرد.

ماده ۱۴- هرگاه در اثر حفر و بهره‌برداری از چاه یا قنات جدیدالاحداث در اراضی غیر محیاء آب مباح مجاور نقصان یابد و یا خشک شود، به یکی از طرق زیر عمل می‌شود:

الف - در صورتی که کاهش و یا خشک شدن منابع مجاور با کف شکنی و یا حفر چاه دیگری جبران‌پذیر باشد با توافق طرفین صاحبان چاه جدید باید هزینه چاه و یا کف‌شکنی را به صاحبان منابع مجاور پرداخت نمایند.

ب- در صورتی که کاهش و یا خشک شدن منابع مجاور با حفر چاه و یا کف شکنی جبران‌پذیر نباشد در این صورت با توافق طرفین مقدار کاهش یافته آب منابع مجاور در قبال شرکت در هزینه بهره‌برداری به تشخیص وزارت نیرو از چاه یا قنات جدید باید تأمین شود. در صورت عدم توافق طرفین طبق بند ج این ماده عمل می‌شود.

ج- در صورتی که با تقلیل میزان بهره‌برداری از چاه یا قنات جدید مسئله تأثیر سوء در منابع مجاور از بین برود در این صورت میزان بهره‌برداری چاه یا قنات جدید باید تا حد از بین رفتن اثر سوء در منابع مجاور کاهش یابد.

د- در مواردی که چاه یا قنات جدید در اراضی محیاء حفر و احداث شده باشد و آب منابع مقابل را جذب نماید، احکام بالا در مورد آن جاری نخواهد شد.

تبصره ۱- در کلیه موارد بالا بدو وزارت نیرو به موضوع رسیدگی و نظر خواهد داد. معترض می‌تواند به دادگاه صالحه شکایت نماید.

تبصره ۲- میزان آب منابع مجاور با توجه به آمار و شواهد و قرائن و شرایط اقلیمی توسط کارشناسان وزارتین نیرو و کشاورزی تعیین می‌شود.

تبصره ۳- هرگاه به تشخیص هیئت سه نفری موضوع مواد ۱۹ و ۲۰ این قانون مسلم شود که خسارت موضوع این ماده ناشی از اشتباه کارشناسان وزارت نیرو بوده خسارت وارده طبق ماده ۴۴ این قانون بوسیله وزارت نیرو جبران خواهد شد.

ماده ۱۵- وزارت نیرو و مؤسسات و شرکتهای تابع آن می توانند آب دنگهای و آسیابهایی را که موجب نقصان آب و یا اخلال در امر تقسیم آب می شوند در موارد ضرورت اجتماعی و حرج به ترتیب مقرر در ماده ۴۳ این قانون خریداری کنند.

ماده ۱۶- وزارت نیرو می تواند قنات یا چاهی که به نظر کارشناسان این وزارتخانه بایر یا متروک مانده و یا به علت نقصان فاحش آب عملاً مسلوب المنفعه باشد، در صورت ضرورت اجتماعی به مالک یا مالکین احیاء آنها را تکلیف نماید و در صورت عدم اقدام مالک یا مالکین تا یک سال پس از اعلام، وزارت نیرو می تواند رأساً آنها را احیاء نموده و هزینه صرف شده را در صورت عدم پرداخت مالک یا مالکین از طریق فروش آب وصول نماید. همچنین می تواند اجازه حفر چاه یا قنات در حریم چاه یا قنات فوق الذکر صادر نماید. تبصره- تشخیص حریم چاه و قنات و مجرا با کارشناسان وزارت نیرو است و در موارد نزاع، محاکم صالحه پس از کسب نظر از کارشناسان مزبور به موضوع رسیدگی خواهند کرد.

فصل سوم- آبهای سطحی

حقابه و پروانه مصرف معقول

ماده ۱۹- وزارت نیرو موظف است به منظور تعیین میزان مصرف معقول آب برای امور کشاورزی یا صنعتی یا مصارف شهری از منابع آب کشور برای اشخاص حقیقی و حقوقی که در گذشته حقابه داشته اند و تبدیل آن به اجازه مصرف معقول هیئت های سه نفری در هر محل تعیین کند. این هیئتها طبق آیین نامه ای که از طرف وزارت نیرو و وزارت کشاورزی تدوین می شود بر اساس اطلاعات لازم (از قبیل مقدار آب موجود و میزان سطح

نوع کشت و محل مصرف و انشعاب و کیفیت مصرف آب و معمول و عرف محل و سایر عوامل) نسبت به تعیین میزان آب مورد نیاز اقدام خواهد کرد و پروانه مصرف معقول بر حسب مورد بوسیله وزارتخانه های ذی ربط طبق نظر این هیئت صادر خواهد شد و معترض به رأی هیئت سه نفری اعتراض خود را به سازمان صادرکننده پروانه تسلیم می کند و سازمان مذکور اعتراض را به هیئت پنج نفری

ارجاع می نماید. رأی هیئت پنج نفری لازم الاجراء است و معترض می تواند به دادگاه های صالحه مراجعه نماید.

ماده ۲۰- اعضاء هیئت های سه نفری مرکب خواهند بود از یک نفر کارشناس حقوقی به انتخاب وزارت نیرو و یک نفر کارشناس فنی به انتخاب وزارت کشاورزی و یک نفر معتمد و مطلع محلی به انتخاب شورای محل.

اعضاء هیئت های پنج نفری عبارتند از: مدیرعامل سازمان آب منطقه ای و مدیر کل یا رئیس کل کشاورزی استان و نمایندگان آنها و یک نفر کارشناس به انتخاب وزیر نیرو و دو نفر معتمد و مطلع محلی به انتخاب شورای محل.

در صورتی که منطقه آبریز شامل چند استان باشد، انتخاب مقامات دولتی مذکور در این ماده با وزرای مربوط خواهد بود.

فصل چهارم- وظائف و اختیارات

صدور پروانه مصرف معقول

ماده ۲۸- هیچ کس حق ندارد آبی را که اجازه مصرف آن را دارد به مصرفی بجز آنچه که در پروانه قید شده است برساند و همچنین حق انتقال پروانه صادره را به دیگری بدون اجازه وزارت نیرو نخواهد داشت مگر به تبع زمین و برای همان مصرف بااطلاع وزارت نیرو.

حفاظت و نگهداری تأسیسات آبی مشترک

ماده ۳۶- مصرف کنندگان آب مجاری و سردهنه مشترک مسوول نگهداری تأسیسات مشترک هستند و هیچکس بدون اجازه وزارت نیرو حق احداث و تغییر مقطع و مجرای آب و انشعاب جدید را ندارد و هر بالادستی مسوول خساراتی است که از عمل غیر متعارف او به پائین دستی وارد می آید.

ماده ۳۷- هیچ نهر و جوی و قنات و چاهی نباید در اماکن و جاده های عمومی و اماکن متبرکه و باستانی و حریم آن ها به صورتی باشد که ایجاد خطر و مزاحمت برای ساکنین و عابرین و وسائط نقلیه و اماکن مذکور نماید، در غیر این صورت مالک یا مالکین موظف اند طبق مشخصات فنی وزارتخانه های مربوطه اقدامات لازم برای رفع خطر و یا مزاحمت را به عمل آورند. در صورتی که مالک یا مالکین از اجرای اخطار کتبی وزارتخانه ذی ربط و شهرداری (در شهرها) حداکثر به مدت یکماه طبق مشخصات مذکور، در رفع خطر اقدام نکنند دولت برای رفع خطر رأساً اقدام و هزینه آن را از مالک یا مالکین دریافت خواهد کرد و در صورتی که خطر قابل رفع نباشد آن را مسدود می نماید.

تبصره- احداث نهر یا جوی و لوله کشی نفت و گاز و نظایر آن در حریم تأسیسات آب و برق موکول به تحصیل اجازه از وزارت نیرو و در معابر شهرها با جلب موافقت شهرداری و وزارت نیرو خواهد بود. مشخصات فنی مندرج در اجازه نامه لازم الاجرا است.

فصل پنجم- جبران خسارات- تخلفات و جرائم و مقررات مختلفه

جبران خسارات

ماده ۴۳- در موارد ضرورت، اراضی، مستحدثات، اعیانی و املاک متعلق به اشخاص که در مسیر شبکه آبیاری و خطوط آب رسانی واقع باشند با رعایت حریم موردنیاز در اختیار دولت قرار می گیرد و قیمت عادلانه با توجه به خسارت وارده به مالکین شرعی پرداخت می شود.

تبصره ۱- در مواردی که دولت قادر به پرداخت به صورت نقدی نیست می تواند با توافق مالک به شکل قسطی پرداخت نماید.^۱

تبصره ۲- به وزارتین کشاورزی و نیرو اجازه داده می شود در مواردی که اراضی، مستحذات، اعیانی و املاک متعلق به اشخاصی که در مسیر شبکه آبیاری و زهکشی واقع و زمین هایی که در اجرای طرح غیر قابل استفاده می شود با توافق مالک از زمین هایی که در اثر اجرای طرح قابل کشت شده یا بشود و یا از زمین های مواتی که آماده واگذاری است و یا در مقابل حق اشتراک از شبکه آبیاری به افراد مزبور داده شود و مابه التفاوت ناشی از بهای زمین و حق اشتراک را به صورت اقساطی پرداخت نمایند.^۲

ماده ۴۴- در صورتی که در اثر اجرای طرح های عمرانی و صنعتی و توسعه کشاورزی و سدسازی و تأسیسات مربوطه یا در نتیجه استفاده از منابع آب های سطحی و زیرزمینی در ناحیه یا منطقه ای قنوات و چاه ها و یا هر نوع تأسیسات بهره برداری از منابع آب متعلق به اشخاص تملک و یا خسارتی بر آن وارد شود و یا در اثر اجرای طرح های مذکور آب قنوات و چاه ها و رودخانه ها و چشمه های متعلق به اشخاص حقیقی و حقوقی و حبابه بران نقصان یافته و یا خشک شوند به ترتیب زیر برای جبران خسارت عمل خواهد شد.

الف- در موردی که خسارت وارده نقصان آب بوده و جبران کسری آب امکان پذیر باشد، بدون پرداخت خسارت دولت موظف به جبران کمبود آب خواهد بود.

ب- در مواردی که خسارت وارده ناشی از نقصان آب بوده و جبران کسری آب امکان پذیر نباشد خسارت وارده به صورت عدم توافق با مالک یا مالکین طبق رأی دادگاه صالحه پرداخت خواهد شد.

۱. الحاقی ۱۴/۸/۱۳۶۴.

۲. الحاقی ۱۴/۸/۱۳۶۴.

ج- در مواردی که خسارت وارده ناشی از خشک شدن یا مسلوب‌المنفعه شدن قنوات و چاه‌ها و چشمه‌ها بوده و تأمین آب تأسیسات فوق‌الذکر از طریق دیگر امکان‌پذیر باشد مالک یا مالکین مذکور می‌توانند قیمت عادلانه آب خود و یا به میزان آن، آب دریافت نمایند. و یا به اندازه مصرف معقول آب و قیمت بقیه آن را دریافت کنند. در هر صورت وزارت نیرو موظف به پرداخت خسارت ناشی از خشک شدن یا مسلوب‌المنفعه شدن تأسیسات مذکور می‌باشد.

در کلیه موارد بالا چنانچه اختلافی پیش آید طبق رأی دادگاه صالحه عمل خواهد شد. د- مواردی که خسارت وارده ناشی از تملک و یا خشک شدن آب قنوات و چاه‌ها و چشمه‌ها بوده و تأمین آب مالکین این تأسیسات از طریق دیگر امکان‌پذیر نباشد خسارت مذکور در صورت عدم توافق با مالک یا مالکین طبق رأی دادگاه صالحه پرداخت خواهد شد.

ه- نسبت به چاه‌ها و قنوات و سایر تأسیسات بهره‌برداری از منابع آب که طبق مقررات غیرمجاز تشخیص داده شود خسارتی پرداخت نخواهد شد.

و- در مورد اراضی که از منابع آب طرح‌های ملی در داخل و یا خارج محدوده طرح آبیاری می‌شود و خسارات آن‌ها طبق این قانون پرداخت شده است بهای آب مصرفی طبق مقررات و معیارهای وزارت نیرو مانند سایر مصرف‌کنندگان آب از طرف مصرف‌کننده باید پرداخت شود.

ز- در صورتی که در اثر اجرای طرح خسارتی بدون لزوم تصرف و خرید به اشخاص وارد آید خسارت وارده در صورت عدم توافق طبق رأی دادگاه صالحه پرداخت خواهد شد.

تخلفات و جرائم

ماده ۴۵- اشخاص زیر علاوه بر اعاده وضع سابق و جبران خسارت وارده به ۱۰ تا ۵۰ ضربه شلاق و یا از ۱۵ روز تا سه ماه حبس تأدیبی بر حسب موارد جرم به نظر حاکم شرع محکوم می‌شوند:

الف- هر کس عمداً و بدون اجازه دريچه و مقسمی را باز کند یا در تقسیم آب تغییری دهد یا دخالت غیر مجاز در وسائل اندازه‌گیری آب کند یا به نحوی از انحاء امر بهره‌برداری از تأسیسات آبی را مختل سازد.

ب- هر کس عمداً آبی را بدون حق یا اجازه مقامات مسوول به مجاری یا شبکه آبیاری متعلق به خود منتقل کند و یا موجب گردد که آب حق دیگری به او نرسد.

ج- هر کس عمداً به نحوی از انحاء به ضرر دیگری آبی را به هدر دهد.

د- هر کس آب حق دیگری را بدون مجوز قانونی تصرف کند.

ه- هر کس بدون رعایت مقررات این قانون به حفر چاه و یا قنات و یا بهره‌برداری از منابع آب مبادرت کند.

تبصره- در مورد بندهای ب و ج و د باگذشت شاکي خصوصی تعقیب موقوف می‌شود.

مقررات مختلفه

ماده ۴۶- آلوده ساختن آب ممنوع است، مسئولیت پیشگیری و ممانعت و جلوگیری از آلودگی منابع آب به سازمان حفاظت محیط‌زیست محول می‌شود.

سازمان مذکور موظف است پس از کسب نظر سایر مقامات ذی‌ربط کلیه تعاریف، ضوابط مقررات و آیین‌نامه‌های مربوط به جلوگیری از آلودگی آب را تهیه و به تصویب هیئت‌وزیران برساند و پس از تصویب لازم‌الاجراء خواهد بود.

۲-۲- از قانون حفاظت از دریاها و رودخانه های قابل کشتیرانی در مقابل آلودگی به مواد نفتی (مصوب ۲۷ / ۵ / ۱۳۸۹)

ماده ۴- مسؤولان کشتی، نفتکش، سکو و تأسیسات نفتی که تکالیف راجع به نگهداری و تنظیم دفتر ثبت نفت را انجام ندهند یا مطالب نادرست و خلاف واقع در آن ثبت نموده و یا آن را مخدوش کنند، به جزای نقدی از بیست و پنج میلیون (۲۵,۰۰۰,۰۰۰) ریال تا یکصد میلیون (۱۰۰,۰۰۰,۰۰۰) ریال محکوم می شوند.

ماده ۷- سازمان بنادر و دریانوردی موظف است به منظور پیشگیری از آلودگی، نسبت به بازرسی نفتکش ها، کشتی ها، شناورها و تأسیسات نفتی مشمول این قانون اقدام نماید و در صورت وجود عیب یا نقص تا رفع آن از فعالیت آن ها ممانعت به عمل آورد.

ماده ۸- سازمان بنادر و دریانوردی موظف است از ورود نفتکش های تک جداره به آب های موضوع این قانون جلوگیری نماید.

ماده ۹- آلوده کردن آب های موضوع این قانون به مواد نفتی ممنوع است و مرتکب یا مرتکبان در صورت آلوده کردن عمدی به حبس از شش ماه تا دو سال یا جزای نقدی از بیست میلیون (۲۰,۰۰۰,۰۰۰) ریال تا پنج میلیارد (۵,۰۰۰,۰۰۰,۰۰۰) ریال و یا هر دو مجازات و در صورت آلوده کردن غیرعمدی به جزای نقدی از ده میلیون (۱۰,۰۰۰,۰۰۰) ریال تا یک میلیارد (۱,۰۰۰,۰۰۰,۰۰۰) ریال محکوم می شوند.

ماده ۱۰- مسؤولان نفتکش، کشتی، شناور و تأسیسات نفتی مکلف اند در صورت بروز آلودگی به هر دلیل، مراتب را در اسرع وقت به مقامات نزدیک ترین بندر ایران و مقامات محلی سازمان های حفاظت محیط زیست و شیلات ایران اطلاع دهند. متخلفان از این امر حسب مورد علاوه بر مجازات های اداری و سایر مجازات های مقرر در این قانون به جزای

نقدی از بیست میلیون (۲۰,۰۰۰,۰۰۰) ریال تا پنج میلیارد (۵,۰۰۰,۰۰۰,۰۰۰) ریال محکوم می‌شوند.

ماده ۱۲- مأموران سازمان های بنادر و دریانوردی، حفاظت محیط‌زیست و شیلات ایران که آموزش‌های مخصوص ضابطان دادگستری را با موفقیت گذارنده باشند ضابط دادگستری محسوب شده و صلاحیت کشف جرایم موضوع این قانون و تعقیب متهمان را دارند.

ماده ۱۴- چنانچه مسؤولان وقوع آلودگی که دستورهای سازمان بنادر و دریانوردی را که به منظور جلوگیری از گسترش آلودگی به آن‌ها ابلاغ می‌شود اجراء ننمایند، به جزای نقدی از بیست و پنج میلیون (۲۵,۰۰۰,۰۰۰) ریال تا پنجاه میلیون (۵۰,۰۰۰,۰۰۰) ریال محکوم می‌شوند.

ماده ۱۵- مأموران دولتی که وظایف خود را در جهت جلوگیری از بروز آلودگی یا گسترش آن و برخورد با متخلفان انجام ندهند، علاوه بر مجازات اداری، به جزای نقدی از دو میلیون (۲,۰۰۰,۰۰۰) ریال تا بیست میلیون (۲۰,۰۰۰,۰۰۰) ریال محکوم می‌شوند.

ماده ۱۶- مرتکبان آلودگی عمدی با حصول شرایط زیر مجازات نمی‌شوند:
الف) ایجاد آلودگی برای رفع خطر از کشتی، نفت کش یا تأسیسات نفتی و یا نجات جان اشخاص ضروری باشد.

ب) خطر به صورت عمدی ایجاد نشده باشد.

ج) میزان آلودگی با خطری که نفت کش، کشتی، شناور، تأسیسات نفتی یا جان اشخاص را تهدید می‌کرده است، متناسب باشد.

د) پس از وقوع آلودگی، فوراً اقدامات لازم را به منظور جلوگیری از گسترش و رفع آثار آن انجام داده باشند.

تبصره ۱- چنانچه تخلیه یا نشت نفت از تأسیسات نفتی در نتیجه حوادث غیرمترقبه باشد، مسؤولان ذی ربط مشروط بر آن که قبل از آلودگی اقدامات احتیاطی کافی و پس از آلودگی اقدامات فوری لازم را به منظور جلوگیری از گسترش و رفع آثار آن انجام داده باشند، مجازات نمی شوند.

تبصره ۲- تشخیص موارد فوق الذکر و همچنین بررسی احراز تناسب اقدامات. با خطرات، مؤثر بودن اقدامات انجام شده با میزان خطر و میزان خسارات و صدمات احتمالی جانی که منجر به این اقدامات شده، بر عهده هیأت کارشناسی سمنفره‌ای خواهد بود که با پیشنهاد رئیس سازمان بنادر و دریانوردی و حکم وزیر راه و ترابری تعیین و منصوب می شوند.

ماده ۱۸- رسیدگی به دعاوی مربوط به جبران خسارات وارده به بنادر، تأسیسات و تجهیزات بندری و ساحلی و خسارات وارده به منابع و محیط زیست دریایی، حیات آبیان و سایر خسارات ناشی از آلودگی موضوع این قانون با درخواست مدعی العموم یا حسب مورد یکی از سازمان های بنادر و دریانوردی، حفاظت محیط زیست و شیلات ایران و رسیدگی به دعاوی مربوط به جبران خسارات وارد شده به سایر اشخاص با ارائه دادخواست توسط اشخاص خسارت دیده انجام می شود.

ماده ۱۹- در صورت تقاضای اشخاص حقیقی و حقوقی ذی نفع و بدون پرداخت خسارت های احتمالی، مرجع قضایی می تواند در مورد جرائم موضوع این قانون با توجه به قرائن و امارات، قرار تأمین خواسته صادر نماید.

۲-۳- از قانون اراضی مستحدث و ساحلی

(مصوب ۲۹/۴/۱۳۵۴)^۱

ماده ۱۱- هرکس به قصد تصرف به اراضی مستحدث و ساحلی متعلق به دولت و حریم دریا و دریاچه ها و تالاب های کشور تجاوز کند و یا اراضی مزبور را با برداشت شن و ماسه و خاک و سنگ تخریب نماید به حبس جنحه ای تا سه سال و خلع ید محکوم خواهد شد. وزارت کشاورزی و منابع طبیعی مکلف است به محض اطلاع به وسیله گارد جنگل و مأمورین خود رفع تجاوز کند و مراتب را برای رسیدگی به موضوع تعقیب کیفری کتباً به دادسرای محل اعلام نماید. اعیانی که در عرصه مورد تجاوز احداث شود به حکم دادگاه جزایی به نفع دولت ضبط یا قلع بنا خواهد شد.

۲-۴- از قانون مناطق دریایی جمهوری اسلامی ایران در خلیج فارس و

دریای عمان (مصوب ۳۱/۱/۱۳۷۲)^۲

فصل اول- دریای سرزمینی

ماده ۶- شرایط عبور بی ضرر. عبور شناورهای خارجی در صورت مبادرت به هر یک از اقدامات زیر بی ضرر تلقی نشده و برحسب مورد مشمول مقررات جزایی و مدنی خواهد بود.

الف- هرگونه تهدید یا استفاده از زور علیه حاکمیت، تمامیت ارضی و استقلال جمهوری اسلامی ایران یا اقدام به هر نحو دیگری که ناقض اصول حقوق بین الملل باشد.

ب- اقدام به تمرین یا مانور با هر نوع سلاح .

ج- جمع آوری هرگونه اطلاعاتی که به زیان امنیت ملی، امور دفاعی یا منافع اقتصادی کشور باشد.

۱- روزنامه رسمی شماره ۸۹۰۲- ۱۳۵۴/۵/۲۵

۲- روزنامه رسمی شماره ۱۴۰۴۴- ۱۳۷۲/۳/۶

د- هرگونه تبلیغاتی که منظور از آن لطمه زدن به امنیت ملی، امور دفاعی و یا منافع اقتصادی کشور باشد.

ه- پرواز و فرود و انتقال هر نوع هواپیما و هلیکوپتر و ادوات نظامی و نیرو به واحدهای شناور دیگر و ساحل.

و- نقل و انتقال افراد، بارگیری یا تخلیه هر نوع کالا و پول برخلاف قوانین و مقررات جمهوری اسلامی ایران.

ز- ایجاد هرگونه آلودگی محیط زیست دریایی برخلاف مقررات جمهوری اسلامی ایران.

ح- هرگونه فعالیت صیادی و بهره برداری از منابع دریایی.

ط- انجام هر نوع پژوهش علمی، نقشه برداری، لرزه نگاری و نمونه برداری.

ی- ایجاد اختلال در سیستم های ارتباطی یا سایر تأسیسات کشور.

ک- انجام هر نوع فعالیت دیگری که لازمه عبور کشتی نباشد.

ماده ۹- مستثنیات عبور بی ضرر. عبور شناورهای جنگی، زیردریایی ها، شناورهای با سوخت هسته ای و هر نوع وسیله غوطه ور دیگر و همچنین شناورها و زیردریایی های حامل مواد اتمی یا خطرناک و یا زیان آور برای حفظ محیط زیست و شناورهای تحقیقاتی خارجی از دریای سرزمین منوط به موافقت قبلی مقامات صالحه جمهوری اسلامی ایران خواهد بود. زیردریایی ها باید در سطح آب و با پرچم برافراشته عبور نمایند.

ماده ۱۰- صلاحیت کیفری. تعقیب، رسیدگی و مجازات جرائم ارتكابی در کشتی های در حال عبور از دریای سرزمینی در موارد زیر در صلاحیت مراجع قضائی جمهوری اسلامی ایران می باشد.

الف- چنانچه اثرات و عواقب جرم متوجه جمهوری اسلامی ایران گردد.

ب- چنانچه جرم ارتكابی محل صلح و نظم و آرامش داخلی و یا نظم عمومی دریای سرزمینی باشد.

ج- چنانچه فرمانده کشتی یا نماینده دیپلماتیک یا کنسولی دولت صاحب پرچم کشتی تقاضای کمک و رسیدگی نماید.

د- چنانچه رسیدگی و تعقیب برای مبارزه با قاچاق مواد مخدر و روان گردان ضروری باشد. ماده ۱۱- صلاحیت مدنی. مقامات ذیصلاح دولت جمهوری اسلامی ایران می توانند در موارد زیر به منظور اجرای قرار تأمین و یا احکام محکومیت، نسبت به متوقف کردن تغییر مسیر و یا توقیف کشتی و بازداشت سرنشینان آن اقدام نمایند.

الف- کشتی از آب های داخلی ایران خارج و در دریای سرزمینی در حرکت باشد.

ب- کشتی در دریای سرزمینی ایران متوقف باشد.

ج- کشتی در حال عبور از دریای سرزمینی باشد مشروط بر اینکه منشأ قرار تأمین و یا حکم محکومیت، تعهدات و یا الزامات ناشی از مسئولیت مدنی همان کشتی باشد.

فصل دوم- منطقه نظارت

ماده ۱۲- تعریف. منطقه نظارت منطقه ای است که در مجاورت دریای سرزمینی که حد خارجی آن از مبدأ ۲۴ مایل دریای باشد.

ماده ۱۳- صلاحیت مدنی و کیفری. به منظور پیشگیری از نقض قوانین و مقررات کشور از جمله مقررات امنیتی، گمرکی، دریایی، مالی، مهاجرتی، بهداشتی، زیست محیطی و تعقیب و مجازات متخلفین، دولت جمهوری اسلامی ایران در منطقه نظارت اقدامات لازم را معمول خواهد داشت.

فصل سوم- منطقه انحصاری اقتصادی و فلات قاره

ماده ۱۶- فعالیت ها و اقدامات ممنوعه. انجام فعالیت ها و تمرینات نظامی بیگانه جمع آوری اطلاعات و هرگونه عملی که با منافع و حقوق جمهوری اسلامی ایران در منطقه انحصاری اقتصادی و فلات قاره منافات داشته باشد ممنوع است.

ماده ۱۷- فعالیت، کاوش و تحقیقات علمی. انجام هرگونه فعالیت جهت دستیابی به اشیاء مغروق، کاوش و تحقیقات علمی در منطقه انحصاری اقتصادی و فلات قاره منوط به اجازه مقامات ذی ربط جمهوری اسلامی ایران می باشد.

۲-۵- قانون حفاظت، احیاء و مدیریت تالابهای کشور

(مصوب ۱۳۹۶/۲/۴)^۱

ماده ۱- هرگونه بهره‌برداری و اقدامی که منجر به تخریب و آلودگی غیرقابل جبران تالابها گردد، ممنوع است. مرجع تشخیص تخریب و آلودگی غیرقابل جبران، سازمان حفاظت محیط‌زیست می‌باشد که در این قانون سازمان نامیده می‌شود.

تبصره- آیین‌نامه جلوگیری از تخریب و آلودگی غیرقابل جبران تالابها حداکثر ظرف مدت شش ماه از تاریخ ابلاغ این قانون توسط سازمان تهیه می‌شود و به تصویب هیأت‌وزیران می‌رسد تا مبنای عمل سازمان مذکور و تمامی مراجع ذی‌ربط قرار گیرد. این آیین‌نامه باید متضمن حفظ و احیاء تالابهای کشور باشد.

ماده ۳- واردکردن گونه‌های گیاهی و جانوری غیربومی مضر به تالابها ممنوع می‌باشد. فهرست گونه‌های مذکور توسط سازمان تعیین و هر دو سال یکبار بازنگاری و منتشر می‌شود.

ماده ۴- اشخاص حقیقی و حقوقی متخلف از احکام این قانون و مقررات مصوب پس از اقامه دعوا توسط سازمان، علاوه بر توقف فعالیت و جبران خسارات وارده، حسب تشخیص مرجع قضائی به پرداخت جریمه به میزان سه تا پنج برابر خسارات وارده و در صورت تکرار، علاوه بر جبران خسارات به پرداخت جریمه به میزان شش تا هشت برابر خسارات وارده محکوم می‌شوند.

تبصره ۱- درآمدهای ناشی از اجرای وصول جریمه‌ها و خسارات موضوع این قانون طی ردیف درآمدی جداگانه که در قانون بودجه هر سال مشخص می‌شود، به حساب خزانه‌داری کل کشور واریز و معادل صددرصد (۱۰۰٪) آن با پیش‌بینی در قوانین بودجه سنواتی

^۱. نقل از روزنامه رسمی شماره ۲۱۰۳۶-۱۳۹۶/۳/۹.

به منظور جبران خسارت وارده و حفاظت، احیاء و مدیریت تالابها در اختیار صندوق ملی محیط زیست قرار می گیرد.
تبصره ۲- سازمان در اجرای این قانون، از پرداخت هزینه دادرسی معاف می باشد.

۲-۶- از قانون شکار و صید

(مصوب ۱۳۴۶/۳/۱۶ با اصلاحات مصوب ۱۳۵۳/۱۰/۳۰ و ۱۳۷۵/۹/۲۵)

ماده ۱۲- هر کس مرتکب اعمال زیر شود به مجازات حبس از سه ماه تا سه سال و یا به جزای نقدی از یک میلیون و پانصد هزار (۱۵۰۰۰۰۰) ریال تا هجده میلیون (۱۸۰۰۰۰۰۰) ریال محکوم می شود:

د- آلوده نمودن آب رودخانه ها، دریاچه ها و تالاب های حفاظت شده، چشمه ها و آبشخورها به موادی که باعث آلودگی آب و از بین رفتن آبزیان شود.

۲-۷- قانون حفظ و حراست منابع آب های زیرزمینی کشور

(مصوب ۱۳۴۵ / ۳ / ۱)

ماده ۵ - از تاریخ اجرای این قانون اشخاص یا شرکتها یا سازمان هایی که حرفه آنها حفاری است و یا وسایل موتوری اقدام به چاه عمیق و نیمه عمیق و قنات می کنند باید پروانه ای از وزارت آب و برق تحصیل نمایند و بدون داشتن پروانه افراد یا شرکتها یا سازمانها مجاز به انجام عملیات حفاری با وسایل موتوری نخواهند بود.

اشخاص و افرادی که پروانه دریافت داشته اند موظفاند کلیه شرایط مندرج در پروانه مربوط به چاهها و یا قناتهایی را که حفر می نمایند رعایت نمایند و در صورت تخلف

^۱ . نقل از روزنامه رسمی شماره ۶۲۱۴ - ۲ / ۴ / ۱۳۴۵.

پروانه آنان برای مرتبه اول به مدت ۶ ماه و در صورت تکرار برای همیشه از طرف وزارت آب و برق لغو می شود. پروانه حفاری از طرف وزارت آب و برق مجازاً صادر خواهد شد.

۲-۸- قانون مجازات استفاده کنندگان غیرمجاز از آب، برق، تلفن، فاضلاب

و گاز (مصوب ۱۳۹۶/۳/۱۰)

ماده ۱- هر شخصی بدون دریافت انشعاب قانونی آب، برق، گاز و شبکه فاضلاب و اشتراک خدمات ارتباطی و فناوری اطلاعات مبادرت به استفاده از خدمات مزبور نماید و یا با داشتن انشعاب مبادرت به استفاده غیرمجاز نماید، علاوه بر الزام به پرداخت بهای خدمات مصرفی و جبران خسارت و سایر حقوق مربوطه به شرح زیر جریمه می شود:

الف - درخصوص مصارف خانگی به جزای نقدی درجه شش موضوع ماده (۱۹) (قانون مجازات اسلامی مصوب ۱۳۹۲/۰۲/۰۱ و در مصارف غیرخانگی به یک تا دوبرابر بهای خدمات مصرفی

ب - در صورت تکرار حسب مورد به حداکثر جریمه مقرر در بند (الف) و قطع انشعاب به مدت سه ماه تا شش ماه

ماده ۲- هر شخصی به هر طریق مبادرت به هر نوع تصرف یا تغییری در وضعیت دستگاههای اندازه گیری آب، برق، گاز، تلفن و یا شبکه فاضلاب نماید به نحوی که منجر به اخلال در کارکرد صحیح و ثبت ارقام مصرفی گردد، علاوه بر الزام به اعاده وضع به حال سابق، به پرداخت بهای خدمات مصرفی و جبران خسارت و جزای نقدی درجه شش موضوع ماده (۱۹) قانون مجازات اسلامی مصوب ۱۳۹۲/۰۲/۰۱ محکوم می گردد.

۱. نقل از روزنامه رسمی شماره ۲۱۰۶۹-۲۱/۴/۱۳۹۶.

تبصره ۱- در مواردی که مرتکب از مأموران دستگاههای ذی ربط باشد و یا ارتکاب جرم موضوع این ماده به صورت سازمان یافته صورت گیرد مرتکب یا مرتکبان به حداکثر مجازات مقرر محکوم می شوند.

تبصره ۲- مبنای محاسبه جریمه ها در مواد (۱) و (۲) بالاترین نرخ تعرفه می باشد.

ماده ۳- با رعایت ماده (۹) قانون رفع موانع تولید رقابت پذیر و ارتقای نظام مالی کشور مصوب ۱۳۹۴/۰۲/۰۱ مصرف کنندگان مجاز غیردولتی خدمات عمومی مکلفند بهای خدمات مصرفی خود را در موعد مقرر پرداخت نمایند و در غیر این صورت پس از اتمام مهلت مناسبی که از سوی دستگاه ذی ربط داده می شود خدمات برق، گاز، آب و فاضلاب آنان تا زمان پرداخت توسط دستگاه ذی ربط قطع می شود. در صورت استنکاف مصرف کننده از پرداخت بهای خدمات، بدهی معوق مطابق مقررات مربوط به اجرای مفاد اسناد رسمی لازم الاجراء، قابل وصول خواهد بود.

مصرف کنندگان در صورت اعتراض می توانند از طریق مراجع قضائی پیگیری لازم را انجام دهند. در مورد مصرف کنندگان دولتی خدمات عمومی مطابق قوانین مربوط و آیین نامه اجرائی این قانون عمل می شود.

ماده ۴- دستگاه های مسؤول موضوع این قانون می توانند، نسبت به برقراری انشعاب های غیردائم خدمات عمومی موضوع این قانون مطابق با تعرفه مربوطه، تا تعیین تکلیف قانونی از سوی مراجع ذی صلاح، اقدام نمایند.

تبصره ۱- در صورت عدم جلوگیری از ساخت وسازهای غیرمجاز و یا عدم تعیین تکلیف قانونی مستحذات غیرمجاز طی سه سال از تاریخ ابلاغ این قانون، حسب مورد با دستگاه مسؤول در امر ساخت وسازهای غیرمجاز مطابق با ماده (۳) قانون حفظ کاربری اراضی زراعی و باغها مصوب ۱۳۷۴/۰۳/۳۱ و اصلاحات بعدی آن رفتار می شود.

تبصره ۲- تأمین موقت خدمات موضوع این ماده با اخذ بهای حق انشعاب و اخذ تعهد رسمی که این امر حقی برای مشترکین ایجاب نمی کند، صورت خواهد پذیرفت، در صورت قلع و قمع مستحذات، مبالغ دریافتی حق انشعاب مسترد می شود.

ماده ۵- رسیدگی به دعاوی موضوع این قانون در صلاحیت محاکم عمومی دادگستری است.

ماده ۶- از تاریخ تصویب این قانون ماده (۶۶۰) قانون مجازات اسلامی (کتاب پنجم - تعزیرات و مجازات های بازدارنده) مصوب ۱۳۷۵/۰۳/۰۲ و اصلاحات بعدی آن نسخ می گردد.

ماده ۷- آیین نامه اجرائی این قانون توسط وزارتخانه های نیرو، نفت و ارتباطات و فناوری اطلاعات و سازمان برنامه و بودجه کشور و با همکاری وزارت کشور تهیه می شود و به تصویب هیأت وزیران می رسد.

قانون فوق مشتمل بر هفت ماده و چهار تبصره در جلسه علنی روز چهارشنبه مورخ دهم خردادماه یکهزار و سیصد و نود و شش مجلس شورای اسلامی تصویب شد و در تاریخ ۱۳۹۶/۰۳/۳۱ به تأیید شورای نگهبان رسید.

۹-۲- قانون مجازات اخلاص کنندگان در تأسیسات آب و برق و گاز و

مخابرات کشور (مصوب ۱۲ / ۱۰ / ۱۳۵۱)^۱

ماده ۱ - هر کس به منظور اخلاص در نظم و امنیت عمومی در تأسیسات فنی آب و برق و گاز و مخابرات دولتی و وسائل و متعلقات آن‌ها اعم از سد و کانال و انشعاب لوله‌کشی و دستگاههای تولید و توزیع و انتقال آن‌ها و همچنین دستگاههای مخابراتی و ارتباطات مملکتی از قبیل تلفن و تلگراف و رادیو و تلویزیون و مکرروویو و وسائل مربوط که به هزینه دولت یا با سرمایه مشترک دولت و بخش خصوصی یا از طرف بخش خصوصی به منظور استفاده عمومی ایجاد شده مرتکب تخریب یا ایجاد حریق یا از کار انداختن و یا هر نوع خرابکاری دیگر بشود به حبس مجرد از سه تا ده سال محکوم می‌شود و چنانچه مرتکب از کارکنان سازمانهای مربوط باشد به حداکثر مجازات مقرر محکوم خواهد شد. در صورتی که اقدامات مذکور منتهی به مرگ شخص یا اشخاص شود مجازات مرتکب اعدام خواهد بود.

ماده ۲ - رسیدگی به جرائم مندرج در ماده فوق در صلاحیت دادگاههای نظامی است.

ماده ۳ - هر کس وسائل مربوط به تأسیسات مذکور در ماده ۱ این قانون را بدون آنکه منظور او اخلاص در نظم و امنیت عمومی باشد سرقت نماید و یا با علم به مسروق بودن به نحوی از انحاء تحصیل یا مخفی کند و یا مورد معامله قرار دهد بر حسب مورد به مجازاتهای مقرر در قانون مجازات عمومی محکوم خواهد شد.

ماده ۴ - در صورتی که جرائم مذکور در این قانون به موجب قوانین دیگر مستلزم مجازات شدیدتر باشد مرتکب به مجازات اشد محکوم می‌شود.

۱. نقل از روزنامه رسمی ش ۸۱۶۳ - ۱۰ / ۱۱ / ۱۳۵۱

ماده ۵ - از تاریخ اجرای این قانون، قانون مجازات قطع و تخریب وسائل مخابرات و برق مصوب ۱۳۳۷ ملغی است.

قانون فوق مشتمل بر ۵ ماده پس از تصویب مجلس سنا در جلسه روز دوشنبه ۲۰ / ۹ / ۱۳۵۱ در جلسه روز سه شنبه دوازدهم دی ماه یک هزار و سیصد و پنجاه و یک شمسی به تصویب مجلس شورای ملی رسید.

۲-۱۰- لایحه قانونی رفع تجاوز از تأسیسات آب و برق کشور (مصوب ۳ / ۴ / ۱۳۵۹)^۱

ماده ۱ - هر کس از آب لوله کشی و انهار آبیاری و شبکه های توزیع و خطوط انتقال نیروی برق استفاده غیر مجاز نماید یا در مؤسسات آب و برق دخالت غیر قانونی کند به پرداخت مبلغ بیست تا پنجاه هزار ریال جزای نقدی و رفع تجاوز و اعاده وضع سابق محکوم می شود و در صورت تکرار یا ادامه عمل علاوه بر رفع تجاوز و اعاده وضع سابق به حبس جنحه ای از ۶۱ روز تا شش ماه و در هر دو حال به جبران خسارات وارده محکوم خواهد شد چنانچه عمل مرتکب بر طبق قوانین دیگر مشمول مجازات بیشتری باشد به مجازات اشد محکوم می شود.

ماده ۲ - هر گاه استفاده یا دخالت به نفع اشخاص حقوقی باشد مجازات مقرر در ماده ۱ درباره مدیر مسئول شخص حقوقی اعمال خواهد شد مگر آن که مشارالیه اثبات نماید که دستوردهنده شخص دیگری بوده که در این صورت مجازات مقرر درباره دستوردهنده اجرا خواهد شد.

۱. نقل از روزنامه رسمی ش ۱۰۳۵۹-۱۶/۲۷-۱۳۵۹.

ماده ۳ - مجازات پیش بینی شده در ماده ۱ برای کارگران و افرادی نیز که به دستور دیگری در تأسیسات آب و برق دخالت غیر قانونی می کنند مقرر است.

ماده ۴ - هر گاه مرتکب یا کارگران و افراد مذکور از مستخدمین شاغل یا بازنشسته سازمانهای ذیربط باشند به حداکثر مجازات مقرر در ماده ۱ و انفصال موقت از شش ماه تا سه سال و یا انفصال دائم و قطع حقوق بازنشستگی در مورد بازنشستگان محکوم می شوند.

ماده ۵ - افرادی که قبل از تصویب این قانون مرتکب اعمال مذکور در ماده ۱ شده اند مکلفند ظرف یک ماه از تاریخ اعلام سازمانهای ذینفع هزینه خرابیهای حاصله را به تشخیص سازمانهای مذکور بپردازند در غیر این صورت به مجازات مقرر در همان ماده و رفع تجاوز و ترمیم و اعاده وضع سابق و جبران خسارات وارده محکوم خواهند شد.

ماده ۶ - تعقیب کیفری و اجرای احکام صادره در هر مرحله که باشد در صورت ترمیم خرابیها و رفع تجاوز و اعاده وضع سابق با گذشت سازمانهای ذینفع موقوف خواهد شد.

ماده ۷ - دادسراها پس از وصول پرونده و به در خواست سازمان ذینفع فوراً و خارج از نوبت دستور رفع تجاوز و ترمیم خرابیهای حاصله و اعاده وضع سابق را به هزینه مرتکب خواهند داد. هر گاه مرتکب از تأدیه هزینه خودداری نماید سازمان ذینفع به اجازه دادسراها برای ترمیم خرابیها و اعاده وضع سابق اقدام خواهد نمود و سپس هزینه های انجام شده را با اضافه ۱۰٪ از مرتکب وصول خواهد کرد.

ماده ۸ - هر کس نسبت به عملیات اجرایی که به منظور احداث تأسیسات آب و برق انجام می شود مزاحمت یا ممانعت به عمل آورد به حبس جنحه ای از ۶۱ روز تا شش ماه و جبران خسارات وارده محکوم خواهد شد به علاوه دادسراها مکلفند که به در خواست سازمانهای ذینفع فوراً و خارج از نوبت دستور رفع مزاحمت یا ممانعت صادر نمایند.

ماده ۹ - چنانچه در مسیر و حریم خطوط انتقال و توزیع نیروی برق و حریم کانالها و انهار آبیاری احداث ساختمان یا درختکاری و هر تصرف خلاف مقررات شده یا بشود سازمانها آب و برق بر حسب مورد با اعطای مهلت مناسب با حضور نماینده دادستان مستحدثات غیر مجاز را قلع و قمع و رفع تجاوز خواهند نمود. شهربانی و ژاندارمری مکلفند که به تقاضای سازمانهای ذیربط برای اعزام مأموران کافی و انجام وظائف مزبور اقدام نمایند.

ماده ۱۰ - اعطای پروانه ساختمان و انشعاب آب و برق و گاز و سایر خدمات شهری در مسیر و حریم موضوع ماده ۹ ممنوع است.

۲-۱۱- آیین نامه جلوگیری از آلودگی آب (مصوب ۲/۸ / ۱۳۷۳ با اصلاحات بعدی)^۱

ماده ۲- اقدام به هر عملی که موجبات آلودگی آب را فراهم نماید ممنوع است.

ماده ۸- مسئولین مکلفاند ظرف مهلت مذکور در اخطاریه نسبت به رفع آلودگی در حد استاندارد اقدام کنند در غیر این صورت براساس ماده (۱۱) قانون حفاظت و بهسازی محیطزیست از فعالیت یا بهره برداری منبع مربوط تا رفع آلودگی جلوگیری خواهد شد.

ماده ۹- در صورتی که مسوول منبع آلوده کننده با دلایل و مدارک قابل قبول سازمان اثبات نماید که ظرف مهلت مقرر در اخطاریه رفع آلودگی عملی نمی باشد سازمان می تواند مهلت اضافی مناسب برای این گونه منابع قائل شود مشروط بر اینکه ادامه فعالیت این منابع خطرات جدی برای سلامت انسان و سایر موجودات زنده در بر نداشته باشد.

---

۲. نقل از روزنامه رسمی شماره ۱۴۲۵۱-۱۳۷۳/۳/۲۵. آیین نامه جلوگیری از آلودگی آب مصوب ۱۳۶۴/۹/۲۸ با تصویب این مصوبه ملغی است.

ماده ۱۴- تخلیه و پخش فاضلاب یا هر نوع ماده آلوده کننده از منابع متفرقه به آب های پذیرنده به میزان بیش از حد استاندارد ممنوع است. انواع و طبقه بندی منابع آلوده کننده و متفرقه توسط سازمان و با همکاری وزارتخانه ها و مؤسسات ذی ربط تعیین خواهد شد.

ماده ۱۷- رقیق کردن در مرحله تخلیه به عنوان تصفیه ممنوع است مگر در موارد خاصی که به تشخیص سازمان خطرات آلودگی محیط زیست را در بر نداشته باشد.

ماده ۱۸- مسئولین مکلف اند تدابیری اتخاذ نمایند تا در مواقع اضطراری که تصفیه فاضلاب ها به هر علتی متوقف می شود از تخلیه مستقیم فاضلاب به آب های پذیرنده خودداری نمایند.

ماده ۲۱- تشریفات ابلاغ اختاریه توسط سازمان به مسئولین منابع آلوده کننده تابع قانون آیین دادرسی مدنی می باشد.

ماده ۲۲- چنانچه تخلف از مقررات این آیین نامه موجب ورود هرگونه خسارت به محیط زیست آبیان و منابع طبیعی شود، دادگاه حسب درخواست سازمان، مسئولین را به پرداخت و جبران خسارت وارد شده محکوم خواهد کرد. آیین نامه جلوگیری از آلودگی آب (موضوع تصویب نامه شماره ۹۰۳۰۲ مورخ ۱۳۶۴/۹/۲۸) لغو می شود.

۲-۱۲- آیین نامه اجرایی تبصره (۳) ماده (۳) قانون حفاظت از دریاها

و رودخانه های قابل کشتیرانی در مقابل آلودگی به مواد نفتی^۱

ماده ۳- الزامات دفتر ثبت نفت به شرح زیر است:

الف - ثبت اطلاعات در دفتر ثبت نفت باید بطور صحیح و کامل صورت پذیرد و هرگونه پاک کردن، لاک گرفتن یا مخدوش نمودن مطالب ممنوع می باشد. در صورت بروز اشتباه

۱. نقل از روزنامه رسمی ۲۰۱۶۶-۱۷/۳/۱۳۹۳

در ثبت عملیات، عاملان ثبت مکلفاند روی آن یک خط کشیده به نحوی که نوشته قبلی پس از کشیدن خط قابل خواندن باشد و سپس مطالب اصلاحی در کنار آن درج گردد.

۲-۱۳- تصویب نامه در خصوص میزان جریمه های نقدی متخلفان از مواد قانونی حفاظت از دریاها و رودخانه ها در مقابل آلودگی به مواد نفتی (مصوب ۱۳۹۳ / ۶ / ۱۹ هیأت وزیران)^۱

جریمه های نقدی موضوع مواد قانون حفاظت از دریاها و رودخانه های قابل کشتیرانی در مقابل آلودگی به مواد نفتی به شرح ذیل تعیین می شود:

ردیف	ماده مربوط	نوع جریمه	میزان جریمه نقدی (میلیون ریال)
۱	۴	جزای نقدی مسئولان کشتی، نفتکش، سکو و تأسیسات نفتی که تکلیف راجع به نگهداری و تنظیم دفتر ثبت نفت را انجام ندهند یا مطالب نادرست و خلاف واقع در آن ثبت نموده و یا آن را مخدوش کنند	حداقل ۵۵
			حداکثر ۲۱۰
۲	۹	جزای نقدی مرتکب یا مرتکبان در صورت آلوده کردن عمدی آبهای موضوع این قانون به مواد نفتی	حداقل ۴۳
			حداکثر ۱۰۰۰۰
۳	۹	جزای نقدی مرتکب یا مرتکبان در صورت آلوده کردن غیرعمدی آبهای موضوع این قانون به مواد نفتی	حداقل ۲۲
			حداکثر ۲۰۱۲۰
۴	۱۰	جزای نقدی مسئولان نفتکش، کشتی، شناور و تأسیسات نفتی که در صورت بروز آلودگی به هر دلیل، مراتب را در اسرع وقت به مقامات نزدیکترین بندر ایران و مقامات محلی سازمان های حفاظت محیط زیست و شیلات ایران اطلاع دهند.	حداقل ۴۳
			حداکثر ۱۰۰۰۰
۵	۱۴	جزای نقدی مسئولان وقوع آلودگی که دستورهای سازمان بنادر و دریانوردی را که به منظور جلوگیری از گسترش آلودگی به آنها ابلاغ می شود، اجرا ننمایند.	حداقل ۵۳
			حداکثر ۱۰۶
۶	۱۵	جزای نقدی مأموران دولتی که وظایف خود را در جهت جلوگیری از بروز آلودگی یا گسترش آن و برخورد با متخلفان انجام ندهند.	حداقل ۵
			حداکثر ۴۵

۱. نقل از روزنامه رسمی ش ۲۰۲۵۵-۲۷ / ۶ / ۱۳۹۳.

۲-۱۴- آیین نامه نحوه وصول عوارض به تناسب شدت آلودگی از کلیه واحدهایی که فاضلاب آنها موجب آلودگی آب های سطحی و زیرزمینی می شود (مصوب ۲۸ / ۱۰ / ۱۳۷۳)

ماده ۲ - فرمول محاسبه عوارض آلودگی به شرح زیر اعلام می شود:

$$P=Q(Xi\_Si)/(۱۰۰۰) Pi$$

(ریال در ماه) عوارض ماهیانه = P

Q= (متر مکعب در ماه) جریان حجمی و متوسط ماهیانه فاضلاب

P.P.M کیلوگرم برای COD یا BOD_۵ و TSS = گرم برای فلزات سنگین و سیانور

Xi = مقدار پارامترهای آلودگی مورد ارزیابی

PH واحد استاندارد یک واحد برای

P.P.M برای COD یا BOD_۵ و TSS = گرم برای فلزات سنگین و سیانور

Si = مقدار استاندارد پارامترهای آلودگی مورد ارزیابی

PH واحد استاندارد برای یک واحد برای

Pi = عوارض یک واحد از پارامترهای آلودگی

مورد ارزیابی بر حسب ریال

ماده ۳ - عوارض آلودگی بر اساس تعرفه زیر تعیین و دریافت خواهد شد:

(ریال به ازای یک کیلوگرم) COD = ۲۰

(ریال به ازای یک گرم) = ۳۰۰ فلزات سنگین و سیانور

(ریال به ازای یک کیلوگرم) TSS = ۲۰

(ریال به ازای یک واحد اختلاف) PH = ۱۰۰۰